

ȘTIRI ȘI DOCUMENTE INEDITE ASUPRA MIȘCĂRII REVOLUȚIONARE DE LA BRĂILA DIN 1841

CONSTANTIN N. VELICHI

Încă din primăvara anului 1958 când lucrarea *Mișcările revoluționare de la Brăila din 1841—1843* intra sub tipar, eram sigur că se vor mai putea descoperi și alte documente — interne sau externe — care vor aduce completări, fără a modifica însă concluziile mai importante la care ajunseseam după studierea materialului documentar cunoscut de cercetătorii anteriori sau care se publica atunci pentru întâia oară. Deși acest lucru s-a menționat în mod expres atât în introducere, cât și în cuprinsul și în concluziile lucrării, am considerat însă că studiul se putea tipări, deoarece posedam principalele piese documentare interne, între care și dosarele proceselor făcute conducătorilor și cetașilor, unde mișcările de la 1842 și 1843 sau rebeliunea de la Telega din august 1844 erau relatate pe larg.

Dintre documentele externe care nu s-au putut folosi, am menționat în primul rând rapoartele diplomatice rusești, în special acelea ale lui Dașkov, consulul general al Rusiei la București.

Dintre documentele interne n-am putut găsi tacirurile luate la Brăila lui Tatici și cetașilor lui îndată după arestarea acestora. Ele au fost însă suplinite de rapoartele ocîrmuirii portului dunărean adresate mării vornicii, sau de rapoartele agenților consulari acreditați la Brăila, precum și de corespondența internă dintre autoritățile orașului, ultima descoperită de autorul acestor rânduri în arhiva locală.

După cum se știe, Tatici și cetașii săi, prinși la Brăila, n-au fost condamnați în urma unui proces, așa cum s-a procedat cu Rakovski, Vasile Vilkov sau alții în urma mișcărilor din 1842, 1843 sau 1844. În 1841, domnitorul Alexandru Ghica, făcînd uz de prerogativele ce i le acorda Regulamentul Organic, i-a trimis direct la ocnele Telega, fără a-i judeca, din motive pe care le-am arătat în studiul mai sus amintit. Domnitorul a pronunțat condamnarea numai pe baza anchetei făcute de către aga Iancu Manu și colonelul Odobescu, trimiși la Brăila în acest scop. Raportul acestora însă nu l-am putut descoperi pînă la publicarea lucrării.

Cauzele pentru care toate aceste documente interne n-au putut fi găsite sînt astăzi cu totul clare. Atît tacirurile luate lui Tatici și cetașilor săi la Brăila în iulie 1841, cât și raportul lui Odobescu și Iancu Manu, care însumau concluziile anchetei, n-au fost înaintate unor instanțe judecătorești în dosarele cărora să se poată găsi mai tîrziu, ci ele au fost predate direct domnitorului

Alexandru Ghica, la care au rămas pînă la scoaterea sa din scaunul Țării Românești. Era firesc deci ca aceste documente să nu fi fost depuse la Arhivele Statului, ele rămînînd în arhiva personală a domnitorului. Parte din această arhivă a ajuns mai tîrziu în posesia monseniorului Ghica, prin grija căruia s-au făcut transcrieri de pe aceste acte. Abia de curînd parte din ele au fost achiziționate de către Academia R.P.R., cu excepția documentelor referitoare la mișcarea brăileană din 1841, care se află în posesia autorului acestor rînduri.

Documentele referitoare la mișcarea din 1841 care formează anexa acestui articol nu au fost publicate și nici utilizate pînă acum de cei care au avut posibilitatea de a cerceta arhivele fostului domnitor. N. Iorga, care a publicat cele trei scrisori ale lui Alexandru Ghica adresate colonelului Odobescu, folosite în studiul nostru, nu amintește nimic de existența altor documente din aceeași arhivă¹.

Dacă astăzi originalele acestor documente pot fi socotite ca pierdute, putem fi siguri că toate copiile care se publică aici au o valoare egală, chiar dacă la transcrierea lor s-au strecurat unele mici greșeli, ușor de rectificat, mai ales în ceea ce privește numele proprii. Cea mai bună dovadă în acest sens este faptul că textul acelor acte și scrisori din aceeași arhivă, care au fost publicate pînă acum, este identic cu acela al copiilor ce posedăm. Astfel, textul celor trei scrisori publicate de N. Iorga direct după original și amintite mai sus coincide cu acela al copiilor noastre. De asemenea una din lungile note adresate de Al. Ghica consulilor străini pentru a le aduce la cunoștință evenimentele petrecute la Brăila între 9 și 13 iulie 1841 a fost publicată de St. Romanski după exemplarul adresat lui Timoni și care a fost găsit de învățatul bulgar în arhivele de la Viena. Textul ei, ca și al altor documente, este identic cu acela pe care-l posedăm în copie, ceea ce dovedește că aceste copii au astăzi valoarea documentară a originalelor pierdute și că autenticitatea lor nu poate fi pusă la îndoială.

Documentele ce se vor da mai jos atestă toate concluziile trase pînă acum din materialul publicat; mai mult, ele aduc amănunte noi sau, ceea ce este mai important, confirmă unele ipoteze, transformîndu-le în date reale, definitiv cîștigate și verificate.

Dintre actele ce se publică acum, cea mai mare importanță o au rapoartele căpitanului Manu către marele spătar (nr. 2 și 4), tacirul căpitanului Tatici luat de aga Iancu Manu, raportul final înaintat lui Alexandru Ghica de către cei doi trimiși ai acestuia (colonelul Odobescu și Iancu Manu) și care reprezintă concluziile generale ale anchetei ș.a. De asemenea și celelalte documente aduc interesante amănunte, completînd datele pe care le avem asupra mișcării din 1841.

Precizările pe care le aduc noile documente au un caracter multiplu. În primul rînd aflăm că Al. Ghica, îndată după ce a fost înștiințat de evenimentele brăilene (la 13 iulie), nu s-a limitat doar la trimiterea colonelului Odobescu în portul dunărean, ci a luat și alte măsuri. Domnitorul, care își petrecea vara în reședința sa de la Breaza, a scris în aceeași zi consulului rus Dașkov, informîndu-l asupra celor ce se petreceau la Brăila și înștiințîndu-l că l-a trimis acolo pe colonelul Odobescu. După cum afirmă Al. Ghica, Odobescu plecase cu dispoziția de a evita orice vărsare de sînge. Domnitorul revenise apoi, scriînd colonelului Odobescu ca după somațiile legale să facă

¹ N. Iorga, *Studii și documente*, XI, Buc., 1906, p. 249—250.

uz de arme. Se pare că Al. Ghica se temea de oarecare complicații și de aceea, în aceeași zi (14 iulie), trimisese pe aga Iancu Manu nu direct la Brăila, așa cum se știa pînă acum, ci la Buzău. Directorul vorniciei avea o dublă misiune — pe de o parte să întîmpine pe complotiștii care ar fi venit dinspre Focșani, iar pe de alta să aibă o legătură mai apropiată cu Odobescu de la Brăila, pentru a-i transmite domnitorului știrile cît mai repede cu putință la Breaza. Aceasta, adăogă Ghica, în scopul ca el însuși să poată acționa personal acolo unde împrejurările o vor cere. În același timp domnitorul îi arată consulului rus că scrisese pașalelor de la Dunăre pentru a preveni orice exagerări, care ar fi putut ajunge pe această cale la Poartă. Al. Ghica era în așteptarea unor informații mai amănunțite pentru a le trimite la Constantinopol, încheind scrisoarea sa către Dașkov cu asigurarea că-l va ține la curent cu orice noutăți.

Dacă nu posedăm prima scrisoare adresată de domnitor marelui vizir, o avem însă pe cea de-a doua, trimisă în urma încheierii anchetei făcută la Brăila de Odobescu și Iancu Manu.

Marea importanță pe care o au documentele Nr. 4 și 6, respectiv raportul căpitanului Manu către marele spătar și șef al oștirii, precum și raportul final încheiat în urma anchetei și semnat de Iancu Manu și Odobescu, provine din faptul, că pînă acum, singurele documente interne pe baza cărora s-au cunoscut evenimentele din 11—13 iulie 1841 au fost doar rapoartele lui Rusescu, sameșul județului Brăila și locțiitorul cîrmuitorului județului, Iancu Slătineanu, care lipsea din oraș. Datele ce s-au putut scoate din aceste rapoarte nu sînt cu totul complete, ele conținînd unele nepotriviri față de acelea pe care le găsim în rapoartele consulare. De aceea în prezentarea evenimentelor de la 11—13 iulie s-au făcut și unele ipoteze.

Cele două rapoarte publicate acum reprezintă cea mai bogată descriere a faptelor și în același timp, împreună cu tacirul lui Tatici, alcătuiesc cele mai importante izvoare interne asupra acestor mișcări. Aceste trei documente confirmă prezentarea făcută în lucrarea citată, aducînd totodată unele amănunte și anume:

Căpitanul Vasile Vîlkov a fost la Brăila adevăratul organizator al cetei, Tatici fiind doar comandantul militar al ei. Proclamația afișată la cazinoul Brăilei a fost alcătuită de Vîlkov, dar scrisă de un cetaș al cărui nume nu se cunoaște. Dacă pînă acum se știa de o singură proclamație — cea afișată la cazinou, din raportul lui Manu și Odobescu rezultă că proclamații cu texte similare s-au mai afișat și în alte părți ale orașului.

Putem de asemenea preciza că locuința lui Tatici, casa înconjurată de ostași pe care s-a ridicat steagul cetașilor, se afla în apropiere de cazinou și anume „în piață împotriva Cazinoului”, adică *aproape* vizavi de acesta. Chiar în fața locuinței lui Tatici se afla casa negustorului bulgar Zeleş Dumitriu, dată cu chirie cumnatului său Panait, care ținea acolo o cîrciumă. În pivnița acesteia s-a depozitat plumbul și s-a început turnarea gloanțelor. Zeleş a cunoscut acest lucru, dar n-a denunțat nimic poliției.

Încercuirea casei lui Tatici a pus autoritățile brăilene în cea mai grea situație. Întrebarea era — trebuia să se dea imediat atacul pentru dezarmarea și prinderea cetașilor, sau trebuia să se aștepte? De fapt acest ordin urma să fie adresat căpitanului Manu de către Rusescu. S-a arătat în lucrare că vremelnicul ocîrmuitor a ezitat să dea un ordin precis. În cazul unei nereușite, sau în cazul cînd acest atac ar fi provocat o răscoală generală a bulgarilor, sîrbilor și grecilor de la Brăila, incendierea și jefuirea orașului etc., răspun-

derea ar fi căzut asupra lui. De aceea Rusescu a răspuns evaziv la întrebările precise ale căpitanului Manu. Fără a-i da ordin direct să atace, îi lasă totuși această libertate, dar din scrisoarea sa adresată căpitanului îl face pe acesta să înțeleagă că într-un asemenea caz urma să-și ia răspunderea. În sfârșit, când Manu a cerut dispoziții clare, Rusescu nu i-a mai răspuns nimic.

Documentele cunoscute pînă acum arătau presiunea făcută asupra lui Rusescu de agenții consulari și de negustorii din Brăila în sensul de a nu da căpitanului Manu dispoziții pentru luarea cu asalt a casei. Rapoartele ce se publică acum precizează nu numai că această presiune a fost extrem de puternică, dar și faptul că, în timp ce casa lui Tatici era încă înconjurată de ostași, au apărut în diverse puncte ale orașului și alte steaguri. Astfel, dacă se știa că Vasile Vîlkov cu un număr de cetași s-au baricadat în hanul Boiangiului, steaguri s-au ridicat pe o casă din mahalaua armenească și — după informația lui Tatici — de asemenea pe la alte cîteva case, arătînd că și acolo se aflau grupuri de cetași. Alături de cererea expresă a consulilor și negustorilor, acesta se pare că a fost motivul care a determinat autoritățile brăilene să renunțe la atac.

În ceea ce privește scopul urmărit de ceata lui Tatici și Vîlkov, data la care a început organizarea ei la Brăila, precum și drumul pe care urmau să se îndrepte cetașii, noile documente confirmă afirmațiile noastre anterioare, adăugînd și unele elemente noi. Trebuie subliniat însă că declarațiile lui Tatici nu corespund total cu acelea ale cetașilor. Odobescu și Manu, care au făcut cercetarea la Brăila, n-au insistat asupra acestor nepotriviri și nici n-au utilizat mijloace mai dure pentru aflarea adevărului, deoarece în primul rînd ancheta lor avea un caracter preliminar, iar în al doilea rînd se grăbeau să ajungă cît mai repede la București pentru a-l informa pe domnitor. O cercetare amănunțită urma să se facă la București de instanța judecătorească hotărîtă de domnitor în acest scop. Acesta este motivul pentru care nu s-a făcut nici o confruntare a celor arestați. În această situație cetașii și mai ales Tatici, ca și unii negustori bulgari din Brăila, n-au mărturisit întregul adevăr. Astfel, deși cetașii afirmă clar că negustorul Zeleş Dumitriu știa de pregătirea gloanțelor din pivnița cîrciumii lui Panait, primul a negat totul la anchetă, deși întrebarea i-a fost pusă de trei ori, în diferite forme.

Dacă nu socotim necesar să insistăm asupra unor date cunoscute și confirmate de noile documente, trebuie să menționăm că Tatici nu l-a denunțat pe Miloș ca inițiator al acțiunii, afirmînd că a intrat în ceată la îndemnul lui Vasile Vîlkov, ceea ce, evident, nu era adevărat. Aceasta arată că informația trimisă de consulul austriac de la Belgrad (Atanasovici) lui Metternich, după care, la Brăila, Tatici l-ar fi denunțat pe Miloș ca inițiator al întregii acțiuni, nu corespunde adevărului.

Declarațiile lui Tatici confirmă scopul principal urmărit de ceată — acela de a veni în ajutorul răsculaților de la Niș, adăugînd însă că Vasile Vîlkov însuși era în legătură cu aceștia — fapt necunoscut pînă acum. Tatici declară clar: „hotărîsem să trecem pe apă pînă la granița sîrbească la Niș, spre a însoți pe frații noștri de acolo, ce sînt sub prada și robia turcului și să-î scăpăm de supt această caznă, războindu-ne cu turcii“. Și adaugă apoi: „ieu cunosc bine cînd îmi spunea Vasile că iel era în înțelegere și cu bulgarii de la Niș și avea și cu dînșii corespondenții; încă și cu vaporu din urmă ce au venit joi, astăzi săptămîna, au venit om într-adins de acolo, cu care au vorbit iel și s-au întors iar apoi acela, dar ce va fi vorbit cu dînsu nu știu, căci nu

mi-au spus nimic". Aceste declarații ale lui Tatici arată clar că organizarea cetei de la Brăila nu începuse „de vreo douăsprezece zile”, cum arată căpitanul, și nici de o lună de zile, cum au declarat unii dintre cetași — ci mai de mult.

De fapt se știe din declarațiile lui Deșu, că Miloș a făcut planul pentru trecerea cetei încă de pe vremea răscoalei de la Niș și că logofătul Costache Suțu era în curent cu aceste planuri. Suțu l-a dus apoi pe Deșu la moșia de la Herești, prezentându-l lui Miloș ca pe omul care trebuia să-i pună la dispoziție ghiemiile necesare pentru trecerea Dunării pe la Turnu Măgurele. Aceasta arată — ceea ce confirmă și alte documente — că inițial Miloș se gândise ca bulgarii de la Ploiești și din alte orașe să vină cu toții la Turnu Măgurele. Dar la începutul lui iunie 1841, adică atunci când nu se stabilise precis ca trecerea Dunării să se facă pe la Turnu-Măgurele — existând și variantele trecerii spre Tulcea sau Măcin — Miloș a fost silit să părăsească Țara Românească, și Vîlkov împreună cu Tatici au rămas fără îndrumări precise. De aci și șovăiala acestora în alegerea drumului — clar arătată în rapoartele ocîrmuirii brăilene: „că acum turburătorii schimbîndu-și hotărîrea ce avia de a trece prin Turchiia la țara lor, aci zic că o să se ducă pînă la noul oraș Turnu din județul Teleorman, aci prin Ploiești și aci prin alte părți”. Este clar că pînă la plecarea lui Miloș din Țara Românească, Vîlkov și Tatici știau că trebuie să ajungă la Niș probabil prin Turnu Măgurele. După plecarea prințului, rămînînd fără nici o știre, Vasile Vîlkov a intrat el însuși în legătură cu răsculații din Niș, al căror trimis sosise la Brăila cu patru zile (joi 11 iulie) înainte de plecarea cetei și se întorsese în aceeași zi. Se pare deci că pînă la această dată Vîlkov se mai gîndea încă să ajungă la Niș. Sîmbătă 12 iulie ocîrmuirea aflase de la Simion Andreevici Karneev, viceconsulul rus de la Galați, care vorbise cu Tatici, că a doua zi cetașii „sînt hotărîți să plece în prințipat neputîndu-se bizui a trece Dunărea în Turchiia”. Duminică 13 iulie dimineata, planul era deci schimbat sau cel puțin pus în discuție — dînd naștere la acele șovăieli arătate în raportul ocîrmuirii brăilene citat mai sus. Se naște deci întrebarea firească: care au fost cauzele care au determinat această schimbare? În această privință noile documente ne dau o serie de amănunte necunoscute pînă acum și ne permit să tragem anumite concluzii. Este vorba de căpitanul Tatici care arată că, pe cînd se aflau în locuința sa înconjurată de ostași (sîmbătă), „au venit la noi consulii de aici, adică cel grecesc și neamțul, d. Pedemonti și logofătul Costache Suțu și din negustori șase”. Este vorba de cunoscutele tratative, cînd autoritățile brăilene au încercat prin acești trimiși să-i determine pe cetași să plece în chip legal — cîte unul-doi și cu pașapoarte. După cum se știe, aceste tratative n-au reușit.

În aceeași declarație Tatici arată că, după despresurarea casei, „au venit consulul rusesc de la Galați și cel englezesc și ne-au întrebat ce vrem să facem și unde voim a merge și după ce i-am spus gîndu nostru și li-am arătat că n-avem să facem nici un rău în această țară, ne-au sfătuit să nu facem nimica și ne-au urat călătorie bună și izbîndă”.

Elementul cel mai important în aceste declarații este prezența logofătului Costache Suțu la Brăila și convorbirea sa cu Tatici. Aceasta confirmă definitiv ipoteza noastră că în pregătirea mișcării din 1841 Costache Suțu a luat parte activă. Pînă acum se cunoștea numai întrevederea Miloș-Suțu-Deșu, care a avut loc la Herești (finele lui aprilie-începutul lui mai). Reiese clar că logofătul Suțu s-a interesat de ceata lui Tatici și după plecarea lui Miloș, căci altfel nu s-ar fi aflat la Brăila la 12 iulie. Dacă ținem seama de

faptul că prima știre asupra mișcării de la Brăila a sosit la București abia la 13 iulie, atunci rezultă că logofătul a fost înștiințat mai dinainte de Vîlkov sau Tatici — și aceasta cel mai târziu la 9—10 iulie, deoarece pînă la Brăila drumul dura două zile. Putem presupune deci că aceștia, cunoscîndu-l ca pe unul din apropiații lui Miloș, i-au cerut sfatul și că logofătul a socotit necesar să plece personal la Brăila. De bună seamă Suțu a fost acela care le-a arătat că planul trecerii pe la Turnu Măgurele nu mai putea fi îndeplinit. Pe de altă parte, Suțu avea tot interesul ca ceata odată descoperită să părăsească cît mai repede țara, deoarece prinși, Tatici sau Vîlkov ar fi putut să-l compromită denunțînd participarea sa. Desigur Suțu care avea moșii în județul Brăila și-a justificat într-un fel oarecare prezența sa în oraș pentru aș-și crea un alibi. Participarea sa într-o delegație care, împuternicită de autoritățile brăilene urma să ducă tratative pentru potolirea cetașilor, nu putea însă să-i aducă niciun prejudiciu. În concluzie, în urma declarațiilor lui Tatici, ipoteza participării active a lui Suțu la prima mișcare de la Brăila devine lucru sigur. De asemenea credem că el este acela care l-a informat pe Tatici că turcii au trupe pe malul drept al Dunării. Totuși, Suțu l-a sfătuit pe Tatici să plece și să încerce să debarce într-un loc unde n-ar fi trupe turcești — așa cum pe bună dreptate arată în raportul său căpitanul Manu. Acestea au fost deci împrejurările care au determinat pe cetași să-și schimbe planul inițial.

O altă problemă esențială este următoarea : au permis autoritățile brăilene plecarea cetei în după amiaza zilei de 13 iulie? Au făcut aceasta cu planul expres de a o ataca în port, sau ciocnirea se datorește unor cauze independente de autorități?

Din documentele publicate pînă acum reieșea clar că pînă duminică la prînz autoritățile n-au permis trecerea cetei.

Raportul consulului austriac de la Galați (Huber), care n-a fost martor ocular, afirmă că în după amiaza aceleiași zile, Tatici a cerut ofițerului din carantina portului să-l lase să coboare spre a se îmbarca — și că acesta ar fi admis cererea. Sgardelli, viceconsulul austriac de la Brăila, martor ocular și pe expunerea căruia se bazează și afirmațiile lui Huber, afirmă că autoritățile au dat învoire cetașilor să plece, fără a arăta cine a dat această învoire, cînd și în ce împrejurări. Aflînd acest lucru, Sgardelli a voit să se încredințeze personal și de aceea s-a dus și el în port — mai ales că auzise că autoritățile aveau de gînd să-i atace pe cetași la Dunăre.

Acestea au fost principalele știri documentare care au existat pînă acum și pe baza cărora Romanski, în cunoscuta sa lucrare, a ajuns la concluzia că autoritățile „s-au văzut nevoite să-i lase să plece din oraș (în port) și acolo să-i atace”. Afirmația lui Sgardelli că autoritățile au permis plecarea și că ofițerul de la carantină le-a permis accesul la Dunăre au fost totuși acceptate de istoricul bulgar fără comentarii. În notă doar, Romanski adaugă că, după afirmațiile lui Pappasoglu, polițaiul orașului s-a dus duminică după amiază la Tatici și i-a comunicat să nu coboare în port, deoarece nimeni nu poate trece granița fără aprobare. În caz contrariu, garnizoana Brăilei îi va ataca.

Analizînd aceleași documente, am arătat că Rusescu s-a opus tot timpul plecării cetașilor, după cum și raporta în ziua de 13 iulie. Este adevărat că același Rusescu, la cererea consulilor și negustorilor, permisesse cu o zi înainte deblocarea casei la promisiunea cetașilor că nu vor face rău orașului și că vor doar să plece în Turcia. Am arătat apoi că afirmația lui Huber după care ofițerul de la carantină a promis lui Tatici că-i va deschide porțile acesteia

merită crezare — pentru anumite motive. Dorința autorităților, a consulilor străini și a negustorilor era evitarea cu orice preț a unei lupte în oraș, preferînd să-i blocheze pe cetași în carantina portului, unde ar fi fost siliți să aleagă una din cele trei soluții: să aștepte răspunsul de la București în vederea plecării, să încerce o luptă — în care poziția lor ar fi fost total defavorabilă — sau să se predea. Prin lăsarea cetașilor să coboare la Dunăre, autoritățile își atingeau de fapt cel mai important scop — evitarea unei lupte în oraș. O dată înlăturată această primejdie, rămînea ca Manu, cu forțele de care dispunea, să împiedice cu orice mijloace plecarea cetei. Acest lucru i s-a cerut căpitanului prin ordin scris și îl arată și el însuși în rapoartele sale, în care menționează că, deși s-a lăsat liberă trecerea spre port, s-au luat toate măsurile pentru înfrîngerea și prinderea cetei. Aceasta însemna că în cazul cînd cetașii vor aștepta în carantină aprobarea plecării — nu vor fi atacați. În cazul contrar însă, armata va face uz de arme. În acest scop s-a și cerut vaselor străine să se depărteze de țărm pentru a nu fi atinse de gloanțe. Căpitanul Manu nu arată că el ar fi fost acela care ar fi ordonat deteriorarea celor două vase din port — singurele cu care Tatici ar fi putut pleca — caicul lui Balduridis închiriat în acest scop și un vas sîrbesc ce se afla întîmplător acolo. În orice caz, dacă această măsură n-a fost luată de Manu, ea a fost luată de proprietarii vaselor care nu voiau să și le piardă. Mai lesne de crezut este faptul că deteriorarea vaselor s-a făcut de către proprietari, probabil și la îndemnul autorităților. Alexandru Ghica afirmă chiar că acești cetași nu dispuneau de nici un vas, deoarece toate cîte se găseau în port au fost deteriorate sub ochii lor, sau îndepărtate, pentru ca Tatici și Vilkov să nu le poată folosi. În consecință, nu poate fi vorba de o aprobare dată de autoritățile brăilene pentru plecarea cetei. De altfel nici Tatici însuși în declarațiile lui nu susține aceasta.

Pe de altă parte, trebuie să facem distincție în ceea ce privește aceste „autorități”. Prin ele trebuie să înțelegem două persoane și anume autoritatea civilă — Rusescu — și cea militară subordonată acesteia, adică Manu.

Rusescu, în fața cererii unanime a consulilor și a negustorilor care se temeau de începerea unor lupte în oraș și neputîndu-se baza pe cei 30 de soldați ai căpitanului Manu, a fost silit să admită despresurarea casei lui Tatici încă la 12 aprilie. Din acest moment el dă dispoziții lui Manu să nu lase pe cetași să treacă Dunărea și se menține ferm pe acest punct de vedere. De fapt, încă din după amiaza zilei de 12 iulie, căpitanul Manu este acela asupra căruia apasă întreaga răspundere. În raportul său adresat marelui spătar, căpitanul Manu arată clar și amănunțit că nu a permis cetașilor să treacă Dunărea. Aflînd că turcii de la Măcin îi așteptau înarmați, Vilkov făcuse planul să se imbarce și să tragă „la idec” pe Dunăre în sus pînă unde va găsi loc nepăzit și acolo să debarce pe malul drept. Dar, după cum se știe, planul său nu s-a mai putut pune în aplicare.

Din cele de mai sus reies clar următoarele: căpitanul Manu a decis de la început să nu lase ceata să treacă peste Dunăre și nici să revină în oraș, convenindu-i însă blocarea ei la Dunăre. El și-a dat seama că lupta va fi mai mult ca probabilă și și-a luat măsurile cuvenite. Deși forțele sale erau inferioare cetașilor (cei 30 de soldați înarmați și cei 105 țărani, dintre care puțini aveau arme de foc — față de cei 280 de cetași), poziția de luptă a ostașilor era net favorabilă aceleia pe care o aveau cetașii și de aceea Manu era sigur de rezultat.

Nu trebuie scăpat din vedere și o altă împrejurare extrem de importantă. Atît la Dunăre (cînd Tatici a venit să stea de vorbă cu Manu și nu l-a găsit),

cît și la han (cînd Manu s-a dus el singur la Tatici) cetașii și-au dat foarte bine seama că armata li se va împotrivi. Acea învoire de a-i lăsa să coboare la Dunăre a fost de fapt zmulă cu forța lui Manu, și consulul Botta afirmă categoric acest lucru, adăogînd chiar că aproape jumătate din cetași, văzînd o astfel de situație, au refuzat să treacă Dunărea, coborînd însă cu toții la mal. Dacă Rusescu sau Manu i-ar fi comunicat lui Tatici că are voie să plece în mod liber, dacă această așa zisă „învoire“ n-ar fost de fapt zmulă cu forța, așa cum arată Botta, același Tatici ar fi menționat-o în declarațiile lui sau ar fi cerut să fie pus față în față cu aceia care i-ar fi dat-o. Tatici însă — ca și ceilalți cetași nu amintesc nimic de această învoire și nu se plîng că au fost atacați tocmai de aceia care le-ar fi permis să se imbarce. Iată deci în ce fel se poate răspunde la această problemă esențială și căreia pînă acum, din lipsă de izvoare interne, nu i s-au putut opune decît ipoteze.

În sfîrșit se mai pune întrebarea — de ce Tatici și Vîlkov, care-și dădeau seama că Manu se va împotrivi plecării, au riscat totuși o ciocnire cu trupa căpitanului? După părerea noastră, răspunsul este ușor de dat : Tatici nu mai avea de ales. El trebuia să încerce neapărat plecarea și aceasta cel mai tîrziu duminică seara, deoarece a doua zi dimineața companiile regimentului 2 urmau să sosească la Brăila. Dacă a amînat plecarea pînă în ultimul moment, aceasta se datorește necesității de a-și mări numărul cetașilor pentru a reuși să părăsească orașul, temîndu-se că aceasta nu va fi posibilă fără o luptă.

Noile documente dau și alte detalii ca : numele cetașilor sau ale altor persoane arestate odată cu aceștia și eliberate fără sau după o anchetă cu totul sumară, numele morților și răniților, satele din care proveneau țărani sau cordonași care au fost aduși pentru apărarea orașului etc. Interesantă e stabilirea numărului lor cu totul redus (105) față de acela, exagerat, pe care-l arătau unele rapoarte consulare (2000).

Și în ceea ce privește încercările domnitorului de a diminua cît mai mult importanța mișcării și de a liniști Poarta avem date noi. Astfel, faptul că Alexandru Ghica nu intenționa să-i predea pe cetași turcilor se vede confirmat și în scrisoarea sa către Dașkov, în care arată că i-a trimis la ocnele Telegra pentru a putea anunța Poarta că afacerea este cu totul terminată.

Scrisoarea adresată de domnitor marelui Vizir, pe care o posedăm în ciornă, nu este datată. De fapt, această scrisoare reprezintă a doua informare a Porții. Alexandru Ghica trimisese un curier la Poartă și N. Aristarhi, capucheaia sa, dăduse asigurări vizirului că liniștea a fost restabilită și că urmează să se mai întreprindă cercetări. Domnitorul primise un răspuns binevoitor din partea vizirului și scrisoarea pe care o dăm în anexă a fost trimisă după încheierea cercetărilor.

Alexandru Ghica arată că interogatoriile luate celor arestați n-au putut duce la descoperirea instigatorilor, cetașii mărturisind că voiau să treacă Dunărea pentru a se reuni cu acele mase, care după zvonuri false sau răuvoitoare s-ar fi aflat pe țărmul opus al Dunării (aluzie directă la răscoala de la Niș). Se arată de altfel că mișcarea se datorește „acelui spirit subversiv care a agitat succesiv de mai bine de o jumătate de secol diverse regiuni ale Europei și a fost importat în țară de cîțiva străini turbulenți“. În orice caz vinovații au fost trimiși la ocne unde, afirmă domnitorul, cercetările vor continua. În ceea ce privește cetașii care și-au găsit adăpost pe vasele străine din port, domnitorul dădea asigurări că va face demersuri pentru a-i putea obține și interoga. De fapt aceste ultime afirmații ale lui Alexandru Ghica

erau făcute pentru a liniști și mai mult Poarta, deoarece, după cum se știe, cercetări suplimentare nu s-au mai făcut.

După conținutul acestei scrisori, se vede că ea a fost scrisă după încheierea cercetărilor (21 iulie) și după trimiterea la Telega a cetașilor (31 iulie). Având în vedere și scrisoarea adresată de domnitor consulului Dașkov la 30 iulie, se poate deduce că Al. Ghica a făcut această comunicare marelui vizir la 31 iulie — 1 august 1841.

Printre alte știri pe care le oferă noile documente se află și o comunicare făcută de Secretariatul statului consulilor puterilor străine de la București, dar nedatată.

Până acum se cunoștea o astfel de notă — găsită în arhivele vieneze de St. Romanski. Față de aceasta, textul notei găsite acum are unele adaosuri. Astfel se arată că declarația cetașilor potrivit căreia se adunaseră pentru a trece Dunărea este considerată ca nefiind demnă de crezare, întrucât la Brăila era pază (trecerea fiind ușoară prin alte puncte), iar pe de altă parte nedispunând de vasele necesare. În sfârșit domnitorul arată clar că proclamația cetașilor a făcut atenți pe turcii de peste Dunăre, care nu i-ar fi lăsat să treacă fluviul. Celelalte date din această notă sînt luate din raportul lui Odobescu și Manu.

În sfârșit, la 19 august 1841, Al. Ghica a trimis o notă care urma să fie publicată în „Gazeta de Augsburg”, ca răspuns al unui articol apărut în „Journal de Smyrne”, și în care mișcarea de la Brăila era prezentată în mod tendențios. Este interesant de constatat faptul că în această notă Alexandru Ghica afirmă că majoritatea insurgenților „sosiseră de la Galați” (ceea ce nu era adevărat). Celelalte elemente asupra cărora Ghica voia să se insiste în ziarul german corespund afirmațiilor făcute în nota sa către agenții consulari străini.

Acestea sînt elementele noi pe care le aduc actele referitoare la mișcarea din 1841 pe care le publicăm aci, cea mai mare importanță avînd datele referitoare la legătura documentar dovedită cu răscoala de la Niș și cu logofătul Costache Suțu, la atitudinea autorităților brăilene și a domnitorului.

DOCUMENTE

1.

a Mr. Daschkoff

Broaza

le 14 juillet 1841
No. 22

Mr. Le Consul General

Depuis quelques jours les autorités de Brăila avaient les yeux sur les menées de quelques individus suspects, bulgares et serbiens; le 11 courant, ceux-ci s'étant aperçues qu'ils étaient devenus l'objet d'une surveillance plus étroite, se sont réunis, armés, au nombre d'une quarantaine et se sont enfermés dans une maison, après avoir fait afficher un placard au Casino dans lequel ils disaient que leurs intentions n'étaient que de se rendre dans leur patrie pour leurs propres affaires; que, dans le cas où les autorités voudraient mettre obstacle à leur dessein, ils tenteraient de l'exécuter de vive force, et qu'il pourrait en arriver malheur aux habitants. Au départ de ces nouvelles les autorités de Brăila s'efforçaient de ramener ces individus par les voies de la douceur. Aussitôt que l'on a eu avis de cet événement le 13, le Département de l'Intérieur et le Spathar ont envoyé le Colonel Odobseko sur les lieux en lui recommandant d'éviter autant que possible toute effusion de sang. Aujourd'hui le 14 voyant déjà une perte de 3 jours, et dans la crainte que les esprits ne finissent par

s'exaspérer, je viens de faire expédier à cet officier une sommation scellée de mon sceau pour engager les mutins à se disperser et à se désister de leur dessein, s'ils ne voulaient point se trouver exposés à toute la sévérité des lois, et dans le cas de refus de leur part, d'employer la voie des armes pour les réduire. J'ai en même temps ordonné à Mr. Jean. Mános, Directeur du Département de l'Intérieur de se rendre à Buzéo pour d'une part, agir comme d'un point central à Fokchani — où l'on soupçonne que ces individus ont quelques adhérents — et, de l'autre se mettre en communication avec le Colonel Odobesko pour me tenir directement au courant de tout ce qu'il pourrait subvenir, afin que je puisse me rendre, de ma personne partout où je pourrais juger que ma présence sera nécessaire. J'ai en même temps écrit aux Pachas circonvoisins pour prévenir toute exagération. J'attends de plus amples détails pour expédier à Constantinople et j'aurai en même temps soin de vous tenir au courant de tout ce qui parviendra à ma connaissance.

Agréez, etc. etc.

[A. Ghika]

2.

*Copie după raportul ce s-au îndreptat către d. Marele Spătar
cu nr. 671 anul 1841, iulie 14*

Ieri la 13 ale acesteia, seara la 8 și 1/2 ceasuri evropenești, bulgarii cei răzvrătiți ce se ivisă în acest oraș sub comanda fostului în slujba sârbească Milosav Tatici, ieșind din hanul unde se afla, stăruind și scoborîndu-să la ferpost spre a trece decindea, polcu luînd toate mijloacele cuviincioase pentru înfrîngerea și prinderea lor, pă de o parte le-au lăsat slobodă trecerea prin oraș, pînă la ferpost — iar pă de alta luînd toți soldații pe dată s-au și pornit acolo. Care, după ajungerea la acel loc, văzîndu-i acei turburători de liniștea obștească, pe dată au și slobozit focuri; de aci s-au început neconținut de către amîndună părțile pînă la 12 (ceasuri) evropenești, care din acei două sute optzeci ce mărturisește căpitanul lor că au fost, unii s-au omorîtă de tot, alții s-au rănită și cei mai mulți s-au înecată, sărind singuri în apa Dunării, iar șaptesprezece s-au prinsă nevătămați împreună și cu două steaguri ce să afla la dîșii; de ai polcului însă nimeni alt nu s-au bîntuit, fără numai un unter-ofițer s-au omorît și doi soldați s-au rănită prea puțin. În urmă s-au trasă numiții în perigavorul exportăției; așa dar pentru că vremea iera întunecoasă și nu putea a să vedea numiții, mai ales că unii se ascundeau prin șanțuri și burueni, pe dată s-au și periorisit tot perigavorul spre a nu putea ieși și pînă a să lumina de zioa. Cînd atunci, fără zăbavă, năvălind iarăși asupra-le și văzîndu-să strîmtorați și părăsiți de cea mai mare parte, au fost siliți a se preda, împreună și cu căpitanul lor, pentru care nu lipsesc plecat a face cunoscut Dv. arătînd tot de odată că relație deslușitoare întru aceasta să va încunoștiința prin al doilea raport, după ce mai întîi să va face toate formalitățile, căci de abia în acest minut s-au potolit această răzvrătire.

3.

16 iulie 1841.

*Înălțimei Sale Domn și Stăpînitor a toată Țara Romînească Alexandru Dimitrie Ghika Vvd.
Polcovic Odobescu*

Raport

Astăzi la 12 1/2 ceasuri, am primit poruncile Înălțimei Voastre; că eu la 14 ale acesteia am sosit în Brăila unde am găsit lucru săvîrșit după coprinderea ce să arată în alăturatele copii de raporturi din care să dovedește că cinci oameni s-au omorît, șase s-au rănit și cincizeci și trei se află supt arest, care unu este căpetenia lor, anume Milosav Ghetici; iar ceilalți, unii s-au înecată alții s-au risipită prin oraș și vre-o cîțiva au intrat în corăbiile elinești împreună cu al doilea căpetenie al lor anume Vasile. Care cerîndu-să prin hîrtie formală de către otcărmuirea locală de la consulul elinescu, nici un răspuns pînă acum nu s-au primit și numai prin grai ne-au arătat că prin silnicie nu-i poate lua și așteaptă răspuns de la căpitanii corăbiilor către care și el s-au adresat pentru întoarcerea lor înapoi, găsind și eu de cuviință a nu întrebuița din partea noastră nici o silnicie împotriva acestor corăbii, pînă nu voi primi poruncă de urmare. De la cei ce se află supt arest s-au început astăzi lu(cr)area tacirurilor lor, și după săvîrșire se vor supune cunoștinții Înălțimei Voastre. Iar dintr-ai noștri s-au rănit d-lui Căpitan Manu la un deget și șase soldați

din care numai unul se află în spital, însă afară de primejdie și unter-ofițeru anume Ion sin Sandu Bunda s-au omorît. Eri, pînă la sosirea dlui Maioru Goleșcu cu două roate, mulți lăcuior(i) s'au află în vileag, iar după sosirea ostașilor s-au potolit, cu toate că mulți din lăcuiorii bulgari de aici sînt bănuți că ar fi avut știință de urmările acestea, din care pricină am fost silit ca să iau măsurile cuviincioase și a orîndui noaptea patrulă însemnată în sumă de 80 oameni împreună cu oamenii poliției și dorobanți, spre a să ținea orașu în liniște, iar după sosirea escadronului ce să aștepta de la Călărași, se va orîndui și patrulă călări.

Polcovnic

Odobescu

Nr. 58

Anul 1841, iulie 16.

4.

16 iulie 1841

Brăila

Dumnealui Marelui Spătar și Cavaler Ghika, Șeful Oștirilor Rumânești
Comandiru Polcului No. 2

Raport

La unsprezece ale aceștia, pe la opt și jumătate ceasuri evropenești seara, polcu s-au pomenit de la ocîrmuirea locală de aci alăturat în copie adres sub No. 2085, în urma căreia p'a dată fără zăbavă s-au și pus în lucrare, trimițînd un număr de soldați pentru patrulă și pe ceilalți ce se mai afla în cazarmă stringîndu-i pe toți, atît pe cei din roatele a șasea și a șaptea, cît și pe toți recomănduți pe lingă... stabului i-am și pornit împreună cu toți ofițerii în străjuirea orașului spre a înlătura de tot felul de rău. Ajungînd în piață, am găsit pe un în ostafcă căpitan ce se afla aici fără nici un căpății și anume Miloslav Tatîci că după ce lipise în piața Casinului prin doi oamenii de ai lui întrarmați o proclamație care s-au alăturat Domniei-Voastre în copie pe lingă raportul meu cu No. 671, s-au închis în casa în care lăcuia el împotriva Casinului, iarăși în piață, cu mai mulți bulgari tot întrarmați. În urma căria polcu, văzînd un acest fel de neorînduială și necunoscînd scopul lui, îndată l-au și mărginit puîndu-i sentinela spre a nu-l mai lăsa să iasă pînă se va încredința de hotărîrea lui. A doa zi, în zis înțelegîndu-se cu dînsul, atît polcu cît și cei de aici Viți Consolii Puterilor streine și neguțătorii, pentru ce au făcut această turburare în oraș, au răspuns că el p'a nici un orășan nu are de gînd să supere și vrea să treacă decîndea cu toți oamenii lui ce-i are cu dînsul acolo, pe cari îi mai așteaptă a-l însoți și nimeni să nu îndrăznească a-l popri, căci atunci este hotărît a-și întrebuița armele, adăogînd că dumnezeu știe ce să va întîmpla și pentru oraș. Mai adunîndu-se iarăși toți neguțătorii și Viți-Consolii, în presustvia ocîrmuirii, unde mă aflam și eu față, s-au sfătuită întru aceasta și au hotărîtă ca să meargă să mai încerce cu ori ce mijloace a-l îndupleca spre a-și lepăda armele. Dar în zadar, nici într-un chip nu s-au putut cotortosi, stărînd tot întru cel d-întăiu răspuns. Atunci eu, văzînd că el stăruiește într-o hotărîre foarte primejdioasă, atît pentru noi cît și pentru oraș, am hotărît să-l silesc a-și lepăda armele și a eși d-acolo cu înfricoșări, că de nu va urma, apoi voi fi silit a-l lua cu zoru, măcar și cu primejdie de viață și negreșit că aș fi izbutit, fiind că nu avea cu dînsul acolo mai mult decît vre-o douăzeci bulgari întrarmați. Dar nimeni, atît din dregătorii Brăilei cît și din Vițe-Consolii i negustorii de aici, nu au vrut să se unească cu părerea mea, mai virtos toți neguțătorii, toți de obște, au început să strige că ei nu îngăduie să se facă această a mea cerere, fiind că s-au auzit că sînt mulți cei dinafară ce sînt prenumărați în complotu acestuia și așteaptă numai o începere și care sînt gata să-și răzbune asupra-ne și să prade orașul, cerîndu-mi încă și răspundere întru ce or se va întîmpla dintr-această pricină caselor și stărilor lor. Atuncea ieu văzîndu-mă strîmptor și temîndu-mă că va fi adevărată această a lor părere, văzîndu-mă și cu soldații osteniți în privigherea ce pregătiseră într-acel curs de vre-o șaisprezece ceasuri în picere și că nici o urmare nu vor să facă, m-am adresat la Ocîrmuire arătîndu-i că eu, după cererea ce-au făcut, am venit și să-mi dea dezlegare ce trebuie să urmez. Mi-au răspuns prin aci alăturatul în copie adres cu No. 2099 în urma căreia, vrînd să fac vre-o urmare, peste un ceas după primirea acestui adres m-am pomenit că într-alt han, numit a lui Petre Boiangiu, să ridică un alt steag și se închid vre-o alți treizeci întrarmați sub comanda unui alt șef numit Vasili, ce mai înainte fusese slugă la un băcan de

aici și amenințându-ne lumea că sînt sumă și că umblă să se mai închiză și într-alt loc, atunci eu văzînd că n-am destulă putere a împărți în mai multe locuri soldați și a-mi rămîne vre-o rezervă pentru orice întîmplare, am fost silit a-i trage de acolo neavînd destui să-i închiză pînă toți. Așa dar am tras soldații în curtea Căntelerii, așteptînd să văz ce urmare vor face după eșirile de acolo, cînd atunci, pe dată să mă iau după dîșii și să întrebunțez tot ce voi putea. Ei, îndată ce au văzut că am tras soldații, au scos steagu afară, cînd atunci deodată mulțime de norod, bulgari ce să văd că ar fi fost uniți, năvălind au și intratără înăuntru scriindu-i pe fiecare și împărțindu-le și arme și pentru cîți le-au ajuns. Pă seară, cel dintîi căpitan sîrb, eșind cu steag pe uliță însoțit de ce să mai adăogase, s-au dus și s-au unit¹ cu celălalt tovarăș al lui ce să închisese în pomenitul han și urmînd cu prenumerații neconținut, am așteptat să iasă de acolo să vedem încotro apucă ca să-mi fac toate măsurile spre desființarea a tot felul de rea hotărîre a lor. Dar n-au eșitără în noaptea aceea, rămînînd pînă a doua zi, cînd atunci, duminică la 13 după prînz, cel dintîi căpitan s-au coborît cu cîțiva inși după iel iarăși la port, să văză dacă este gata caicu cu care vrea să plece. Santinelele de acolo și iunkeru Alecu Oteteleşanu ce erau dejurnă la acel post, l-au întreat ce poștește. El au răspuns că va să treacă santinelele și că numitul iunker i-au zis că ei nu-l îngăduiesc pînă nu va avea poruncă de la nacialnicu lor, măcar și în silă de se va încerca, ei să cunosc datori a se împotrivi măcar de și or muri ei toți. Atuncea el au răspuns că n-a să ajungă treaba a trece în silite, să-l chieame pe căpitan Manu ca să să înțeleagă cu el. M-am și coborît îndată, dar pînă eu să ajung, el s-au întors și s-au închis iar în acel han. M-am dus acolo, l-am întreat ce poștește, mi-au răspuns că el voiește să treacă decindea și să-i sloboz trecerea prin port; eu m-am silit în tot chipu să-l fac să se căească de această a lui hotărîre, dar în zadar. Așa dar, întorcîndu-mă la locul meu unde îmi aveam soldații adunați gata pentru a mă împotrivi hotărîrii lui, am trimis pe Ilie pisaru din Căntelaria polcului, care erea prieten cu acel căpitan sîrb, pînă a nu face el această hotărîre, ca să privegheze cînd vor fi gata să plece să-mi dea de știre. Ducîndu-se mai sus zisul pisar, au intrat chiar înăuntru chiar la el, i-au arătat toată puterea lui de arme bani și celelalte gătiri și au zis că șade vreo trei zile. Cînd atunci pisaru să iasă să vie să-mi spue, l-au sprijinit alălant căpitan, Vasili, și au început a-l cerceta cu cîte puști avem de fiecare pichet în sus spre Măcin. Luînd eu această știre, am înțeles că ei văzînd că turcii de decindea au luatără de știre și s-au strînsără sumă ca să li se împotrivească, au hotărît ca să-și facă călătoria pomenitul pe malul Dunării sting pînă unde va găsi loc nepăzît de turci să treacă și în cursul călătoriei acesteia să ne culeagă armele de la picheturi; îndată am pornit de am adunat toate picheturile la un punct, alcătuiind o comandă de 40 picheturi amestecați cu soldați în dreapta Măcinului și mai sus la al doilea pichet o altă asemenea comandă, poruncind ca, cînd va trece trăgînd la idec, să nu-i îngăduiască, hotărît fiind ca îndată și eu cînd vor trece să mă iau cu toți soldații după el, puîndu-l la mijloc de amîndouă părțile și strîmtoîndu-l a lepăda armele sau de nu să-l lovim, așteptînd să văz ce urmare fac ei. Îndată luai de știre că au coborît de vale la port și au și început să se puie în caici, m-am coborît îndată cu comanda de soldați, așteptînd să treacă și să puie în lucrare mai sus zisa hotărîre — din nenorocirea lor au găsitără caicul stricat și fără cele trebuincioase și îndată au hotărîtără să să întoarcă în oraș, îndirjiți p-un neguțător d-aici anume Emanoil Baldoridi, ce le înlesnise caicul ca să scape de dîșii. Eu, văzînd această pornire spre oraș, am așezat comanda împotriva lor împărțind-o în mai multe părți ca să nu poată avea slobodă trecere și am strigat lumii ce-l petrecea ca să se tragă la o parte, cînd atunci s-au și slobozit o pușcă de la dîșii tot deodată începînd și triboga să bată barabancicu ce regulat este pentru totdeauna cu caraula la port. Văzînd și eu că sunt îndirjiți și hotărîți să să întoarcă în oraș cu orice fel de primejdie, am poruncit la o despărțire de-au slobozit puștile în sus ca să-i sperie. Dar ei îndată au pus puștile în noi cînd au și rănit pe un muzicant în mînă. Atunci n-am mai putut aștepta și am începutără focurile cu dîșii, pe cari, deși întunecase cu totul, dar tot am răzbit și i-am poprit de a putea să treacă. Au ținut bătaia de la opt ceasuri și 1/2 seara pînă la douăsprezece în care această vreme s-au prins vii 17 inși, dintre care șase răniți și cinci morți în urmă, fiindcă ei au năvălitară spre a-și găsi scăparea în perigavorul exportării, intrînd în șanțuri unde-și apucase drept meterez. Atunci eu, temîndu-mă a nu primejdui soldații, cu mare nevoie am potrivit focurile și atacurile cu banghionetele și am periorisit în acel timp perigavorul pînă a doa zi. Îndată cum s-au luminat de zioa i-am silit a se preda, carele deși nu vrea, dar văzîndu-se pe de o parte înconjurăți și pe de altă parte că toți oamenii care mai rămăseseră în număr de 40 își leapădă armele și să predă, au fost siliți a-i urma și numitul căpitan. Totodată însă vă dau în cunoștința Dvoastre, că din 280 ce au avut cu dînsul peste tot sînt prinși 65 împreună cu căpitanul lor, afară

¹ în original *uitat*.

din cei morți. Mulți dintr-aceștia s-au înecat după cum mărturisesc cei prinși, vreo cîțiva au scăpată în oraș, iar cel de-al doilea căpitan al lor cu rămășița au intrat în corăbiile elinești, pe care cerindu-i prin canalul Carantinii n-au voit să-i dea, supt cuvînt că li s'atacarisește bandierile după pravilele lor. În sfîrșit, după sosirea d-lui polcovnic Odobescu, prin ajutorul celor două roate ce au sosită, la 15 ale aceștia s-au luată toate măsurile pentru paza orașului și neîndrăznirea lor a mai eși din corăbii. Acestea sînt toate urmările polcului întru această pricină, care plecat să dau în cunoștința Dvoastre, totdeodată făcîndu-vă cunoscut la această lovire cu acești răzvrătitori polcul avînd din ofițeri numai (pe) proporciu Arion, au fost silit a-și întrebuița și p' doi din cinovnicii săi, adică pe cvartir-maister parucic Marghiloman și pe adjutantu praporcic Conțescu și toți soldații, deși cei mai mulți recruți, muzicanți, croitori și lăcătuși și nu mai mulți decît peste tot 60 de oameni. Cari toți aceștia, atît numiții ofițeri, cît și soldații s-au purtată cu cea mai mare vitejie și curaj, nelăsîndu-se nici unul în urma altuia și împinși de ambiție ostășească năvălea asupra-le. Să mai dă în cunoștința D-voastră că la această lovire nu s-au întîmplat nici o altă pierzanie între noi, decît numai eu m-am rănît la un deget ajungîndu-mă cu sabia unul din răzvrătitori, un unter-ofițer al cărui anume familie se însemnează în lista alăturată au rămas în loc, lovindu-se de un glonț în gît răspunzînd în creștet; vr-o doi s-au rănîtă mai strașnic, cari s-au trimisă la spital. După cum (din) aci alăturata listă veți binevoi a vă îndestula, iar ceilanți numai s-au zdrelită foarte ușurel, care nici n-au trebuință de căutare doctoricească.

No. 680, anul 1841, iulie 16 Or. Brăila

Anexă la raportul nr. 680 — către Marele Spătar C. Ghika

Insemnare de cei ce au murit și s-au rănît

Nr.	Cinul	Observații
	<i>Roata a 6-a</i> Toboșar	
1	Panait Ionescu	Lovită chita de glonț
	Soldați	
1	Ioniță Dicu Cimpoeu	Idem mantaoa
	Ioniță Suptirelu	Lovit puțin la ureche de alice.
	Petru Mușat	Idem în mînă.
	Ion Matei Lagăru	Lovită chita de glonț
5	Ion Paraschiva Bran	Lovită mantaoa cu glonț
	<i>Roata a 7-a</i> unter-ofițer	
1	Ion Sandu Bunda.	Mort
2	Toma Barbu Gălbenuș	Lovit cu alice în picior
	Toboșar	
1	Ilie Mihai Cojocaru	Lovită chita cu alice în picior și toba în fund cu glonț.
	Soldați	
1	Toader Bordan	Lovit în cap și în mînă cu alice.
2	Dumitru Stanciu Diaconu	Tăiat puțin la mînă.
	Muricant	
1	Ion Stan Gîznea	Lovit în mîna stîngă cu glonț, care au și rămas în mînă și în picior, lovit în trei locuri cu alice.

Notă adresată de Secretariatul Statului către consulii acreditați la București, la 17—18 iulie 1841

Le 11 du courant, la Police de la ville de Braila ayant découvert que des réunions illicites y avaient lieu dans la maison d'un particulier, s'est mise en mesure d'en surprendre les complices, mais ceux-ci se sentant déjà de trop près observés, se réunirent au nombre de 40, armés et ayant en tête un nommé Tatisch, ancien officier servien. L'autorité locale les ayant interrogés sur le but de leur réunion, ils répondirent qu'ils étaient bulgares et se proposaient de passer le Danube avec 1200 autres camarades qu'ils attendaient pour venger leurs compatriotes maltraités par les autorités turques. En même temps une proclamation fut collée au Casino de la ville, par laquelle, en faisant connaître leur intention de passer en Bulgarie, ils déclaraient n'avoir aucun but hostile contre la Valachie; mais que dans le cas où l'on vint à essayer quelque contrainte à leur égard, il s'en suivrait de grands malheurs. Cette déclaration ne pouvait présenter aucune vraisemblance, puisque Braila, comme port et ville considérable concentrant plus de moyens d'action et aux autorités civiles et à celle du cordon sanitaire, leur offrait un passage plus difficile que celui qu'ils auraient tenté sur tout autre point du cordon, ensuite parce qu'ils ne disposaient d'aucune embarcation, car toutes celles qui se trouvaient dans le port avaient été sous leurs yeux désarmées et assurées contre un coup de main de leur part, et troisièmement, que cette tentative, entreprise si ostensiblement vis-à-vis des autorités turques de l'autre rive que leur proclamation avait mis sur pieds depuis dix jours, n'étaient pas moins propres à la rendre impraticable; la maison où ils se trouvaient a été immédiatement cernée par le détachement militaire présent à Braila. Le lendemain une autre réunion semblable se forma aussitôt dans une autre habitation où l'on arbora un drapeau, et le nombre de ces individus s'éleva au delà de deux cents. Alors les autorités locales ont jugé qu'il était devenu urgent d'en venir aux moyens de répression; mais les agents consulaires, ainsi que les habitants ayant intercédé pour que la voie des armes fut encore suspendue, afin d'éviter à la ville les malheurs d'un combat dans les rues, elles se bornèrent à les observer seulement et prirent toutes les mesures nécessaires pour les tenir en respect du côté de la ville.

Sur la nouvelle que le Gouvernement reçut de cet événement, les ordres en conséquence furent donnés aux autorités civiles et militaires de Braila. De plus Son Altesse transmit directement au Colonel aide de camp Odobesco envoyé un ordre (șters „ostensibles“) aux bulgares revêtu du Sceau Princier le chargeant de leur en donner lecture, afin qu'ils eussent à se disperser pour se soustraire au châtiment grave qui les attendait, et dans le cas où ils refuseraient de se soumettre à cette intimation il était adjoint audit Colonel de les attaquer et de les saisir morts ou vivants. Le 13 au soir les bulgares quittèrent le local qu'ils occupaient, portant deux drapeaux déployés et se dirigèrent vers la quarantaine, mais n'ayant trouvé les embarcations en état de s'en servir, ils voulurent retourner en villes; le commandant de la 7-e compagnie, Mano, à la tête de 80 hommes les somma de poser les armes pour y retourner; mais les rebelles firent une décharge qui laissa sur place un bas-officier mort et deux soldats blessés. Alors le détachement fit feu sur eux, et le parloir de la quarantaine comme étant entouré d'un fossé ayant présenté aux perturbateurs une espèce de retranchement, la lutte, dura quatre heures; minuit arrivée, le combat fut suspendu et le résultat de la journée fut que la force armée eut en tout un mort et cinq blessés, et que les rebelles perdirent cinq hommes de tués, neuf blessés, dix-sept arrêtés; un grand nombre se noya dans le Danube. Le lendemain à 8 heures du matin leur chef s'était rendu avec les cinquante autres individus restants.

(Într-o altă redactare cuvîntul „ostensibles“ nu este șters; lipsesc însă cuvintele: „revêtu du sceau Princier“ ca și „7-e compagnie“).

6.

*Prea înălțatului nostru Domn și stăpînitor a toată Țara Romîneasă,
Alexandru Ghika Vod.*

Raport

21 iulie 1841
Brăila.

Prea înălțate Doamne,

Potrivit cu luminata Mării Voastre poruncă, supt iscăliții săvîrșind cercetarea turburătorilor din Brăila, și alăturînd tacrirurile ce au datu fiește care, avem cîinste a supune cunoștinței Înălțimei Voastre următoarele împrejurări ce am descoperit atît după tacrirurile luate

de la dinșii, cât și după osăbită cercetare ce am mai făcut. Înțelegerea urmată între câțiva numai din ei, spre a forma acea adunare, nu este zămislită de mult, ci numai ca de o lună de zile. Cel întâiu exăcutor al acestui plan, după taciruri să vede a fi bulgarul din Brăila Vasăle de la un Ioniță H. Procopăie, carele deși s-au aflat și el în lupta cu armele în mină când s-au războit cu soldații, dar asupra luptei întuneric fiind, au scăpat într-o corabie grecească, ocărmuită de căpitanu Iane Franțe, împreună cu o sumă de 45.000 lei și cu toate hărțile corespondenței lor, după cum arată căpitanul Tatici. Împreună cu aceasta să mai găsească lucrători și câțiva alți bulgari, neguțitori statornici cu case aici în Brăila și anume Petco Saraful, Stoian Colo gimblaru, N... brat Stoianco, Panait zet Jeleşi Dimitriu, Stavriki băcanu, i feciorul lui Zeleşii, carii într-o înțelegere, precum să vede, cu acest Văsile, da înlesnire pe taină la toate cele de trebuință spre punerea în lucrare a precugetatului lor planu. Printr-acest Vasăle, după cum prin taciruri arată căpitanul lor Tatici, s-au urmat înțelegere și cu alți din bulgarii lăcuiitori prin alte orașe ale Valahiei și Moldaviei, adică din Ploiești, Poiana, Galați și din Bărlad. Vreo adunare însă dintr-aceștia, nici s-au văzut, nici s-au găsit vreunul cu armele în mină din partea acestor locuri. În cursul vremii de când s-au zămislit acea adunare și pînă în zăoa ce au izbucnit turburarea, să făcea de către dinșii pregătiri pe toată zăoa, de arme, iarbă de pușcă și gloanțe, lucrîndu-să și adunîndu-să toate acestea în pivnița numitului neguțator Zelăși, ce o are dată cu chirie cumnatului său Panait. Contribuirea și înlesnirea strîngerii acestor obiecturi ce se cumpăra totdeauna din Galați prin tovarășii lor de acolo, cu carii să aflau înțelegi, să făceau de către Vasăle și cei mai sus arătați. Scopul acestei turburări, precum ei arată, iera ca, adunîndu-să într-un trup însemnat cu cei după la orașile mai sus zise, să treacă prin țara sîrbească a război în Cazaoa Nișului din Turchia, spre a ajuta la a izbăvi pe frații lor bulgari de acolo, ce zic că ar fi sub caznele și prada otorităților locale. Pricina de au izbucnit acea turburare mai înainte pînă a nu se împreuna iei cu cei de prin celelalte orașe au fost precum Tatici arată, căci cu prilejul mergerii lor în cîteva rînduri la Galați, pentru cumpărătoare de arme, iarbă de pușcă și strîngere de oameni, aflînd că au luat știință stăpînirea s-au temut a nu să zădărnici a lor hotărîre. Și așa fiind că o mers la 11 ale acestia, după bănuielele ce luase și poliția Brăilei, când s-au și trimis la casa lui un comisar de al poliției, fiind că ei s-au împotrivit când au vrut comisarul să intre în casă-i, temîndu-se de acesta nu cumva în urmă să-l calce poliția și să cază supt osîndă stăpînirii, s-au hotărît ca chiar atunci să-și strîngă oamenii, ca cu aceștia să se împotrivească pînă să vor aduna mai mulți și va putea găsi prilej a trece oricum va putea în Turchia, spre săvîrșirea scoposului arătat mai sus; și când s-au adunat oamenii ce-i avea pînă atunci strînși în număr ca la patruzeci, pe care-i ținea gata într-o pivniță a zisului mai sus Zeleşi, peste drum de la casa sa, unde lucra la gloanțe și fiștecuri și s-au închis cu dinșii în curtea sa, lipind și proclamații pe la mai multe părți ale orașului; și că atunci și ocolindu-i să calea cu soldații de comandir garnizonului din Brăila, au șazut acolo de pază pînă a dooa zi, sîmbătă, când i s-au ridicat caraulele după făgăduiala ce au fost dat că nu va face mai mică supărare orașului și că va trece în Turchia. Iar după aceasta, îndată au început a strînge oameni și încheind o sumă ca pînă la dooa sute optzeci, au plecat cu toți înarmați duminică pînă supt seara, ca, cu un caic ce li se dădese de neguțatorul Baldo-ridis după cererea sa, ori să treacă în Turchia, sau să meargă în sus pe apă pînă în dreptu Izvoarelor ca să treacă în Serbia și pe acolo să meargă la Nișu spre ajutorul bulgarilor de acolo; și că ajungînd la schelă și găsind caicu fără pînze și alte trebuincioase, au vrut să intre într-alt caic, dar neputînd pleca nici cu acela au voit a să întoarce înapoi și că atunci aflîndu-să comandirul roții, căpitan Manu cu roata sa strîns, l-au ocolit cu soldați și că arătîndu-i că nu mai este slobod a intra în oraș, iei năvălind în perigarvorul carantinei și împotrivîndu-să, fiindcă s-au aruncat întâiu de la dinșii o pușcă, comandirul au poruncit soldaților de au slobozit puștele în sus; dar vîzînd că nici cu acest chip nu să înduplecă a pune armele jos, atunci au pornit a slobози puștele într-înșii și începîndu-să aruncătura focurilor de amîndoa părțile; în sfîrșit după o luptă de dooa ceasuri, fiind că căzuse mulți morți dintr-înșii și să rănise câțiva, cea mai mare parte dintr-înșii, unii au dat prin apă, alții au scăpat la corăbii între carii au fost și acest Vasăle, câțiva s-au prins, iar iel mai rămînd cu un număr pînă la 40 cu armele în mină, fiind că întunecase, comandirul au poruncit a sta focurile și au făcut periorisire acolo în perigavoru pînă a dooa zi, când au început a să preda ceilalți, dînd armele, iar pînă la sfîrșit că și iel s-au predat căci nu putea mai înainte, sfiîndu-să a nu să omorî chiar de tovarășii săi. Numărul morților și al răniților din amîndoa părțile s-au încunoștiințat înălțimei Voastre, de către Dumnealui comandirul și Ocărmuirea județului, — din numărul răniților au mai murit doi fiind greu loviți, iar ceilalți în număr de șapte, precum în alăturata foaie anume să arată, să află în spitalul ostășesc, carii să și caută cu cea mai mare îngrijire.

Din cei prinși găsim suptiscăliții încă și un număr de cincizeci și nouă cu căpitanul lor, după cercetarea ce li s-au făcut, dovedind un no. de douăzeci și unu (ce în alăturata foaie se arată deslușit) prea puțin vinovați, unii adică înhăitați cu turburătorii chiar în vremea când iei mergea să intre în caic, porniți în această urmare numai din beție (căci, duminică fiind, s-au întâmplat pe uliță în acel ceas beți), iar alții deși scriși, dar iarăși duminică dimineață amețiți din prostie și cei mai mulți dintr-înșii cu case, neveste și copii aici în Brăila, iar alții deloc neamestecați, i-au slobozit la casele lor pă chezaș de bună purtare; iar ceilalți în no. de treizeci și șase (căci unul fiind bolnav s-au poprit aici la spital) s-au pornit cu într-adins cinovnic D. Pitaru Alecu Paraschivescu i cu o escortă șaiszeci dorobanți și o comandă de un ofițer, un ofițer și optsprezece soldați, la București, către Vornicia Temnițelor spre a să pune la închisoarea de la Dudești, unde ați bine voit a porunci înălțimea Voastră prin graiu prea plecatului Mării Voastre slugi, aga Manu.

Iar pentru cei ce avem cinstă a arăta mai sus, că după tacrirurile turburătorilor să vede a fi luat parte într-această lucrare, fără a să găsi amestecați cu arme în mână, fiind dintre neguțătorii cu case și cu oarecare stare, li s-au luat numai tacrirurile, care să alătură pe lângă celelalte și s-au dat pe chezași de bună purtare pă viitor, lăsându-să pă la casele lor.

Iar pentru cei scăpați la corăbii, fiind în no. de douăzeci și cinci cu acel căpitan Vasile de care să vorbește mai sus, precum cu deslușire în alăturata mărturisire încredințată de directoru carantinei și alți ce s-au aflat față, să arată anume în care corabie și câte cîți și care nu să tăgăduesc nici de căpitanii corăbiilor; carii deși s-au cerut de Ocîrmuirea Județului prin ofițiale hîrtii de la Vițe-consulul grecesc, care întău pentru șapte dintr-înșii deși făcuse oareșcare punere la cale a să da, dar în urmă s-au poprit iarăși de acest căpitan și Vițe-consulu prin graiu s-au apărut că nu i se poate lua fiind în dreptule după legile marinei a-i popri, de vreme ce au alergat spre scăpare la corăbiile lor. Rămîne a se face precum înalta înțelepciune a înălțimei Voastre va bine chibzui.

Apoi, după aceasta, cerîndu-să cuvînt de la D-nu comandirul de ce n-au izbit pe turburători îndată pînă cînd iese în no. puțini și de ce după ce i-au periorisit au rădicat carau-lele, încît după aceasta s-au făcut iei mai mulți, și-au dat cuvintele următoare:

1) Că deși au vrut să izbească, dar pentru că să afla închiși în oraș într-o casă ocolită de altă mulțime de case, fiind că toată neguțătorimea de aici, precum și chiar Vițe-Consulu stăruia cu dinadinsul a nu să izbi cu dînșii în oraș, supt pricinuire că de să va prinde orașul vor fi și tasările lor și însuși ei în primejdie, cerînd și siguranția lor de va face o asemenea mișcare și fiind că comanda sa a fost ca în no. numai cît ar fi putut fi de ajuns pentru paza liniștei despre făcători de neorînduire, iar nu de a să împotrivi la un așa însemnat no. de complotiști turburători, cu acest no. nesocotindu-să în stare totdeodată să izbăvească și pe aceștia și să facă și asigurarea cel ce să cerea de neguțători și Vițe-consulu, s-au văzut silit a-i ține numai periorisiți, pînă va lua dezlegare la raport ce au făcut într-această împrejurare. Iar carau-lele le-au ridicat a doua zi, tocmai cînd au văzut că aflîndu-să aceștia periorisiți, au izbucnit încă la alte două case adunarea de turburători iarăși în no. însemnat rădicînd și steaguri, atunci nesimțindu-să în stare a răsipi soldați ca să periorisească toate acele locuri cu care fapta, după ce că paza ar fi fost foarte slabă, apoi și pe soldați li punea în primejdie, căci risipiți fiind în mai multe părți, n-ar fi putut fi în stare pînă în sfîrșit a să împotrivi însemnatului no. de turburători ce să forma și așa s-au văzut silit a să trage după ce mai întău s-au încredințat și de neguțători și de turburători că nu vor face nici un rău orașului, și că vor pleca a să întoarce în țara lor. Au luat însă îndată cuviincioasele măsuri, ca după ce vor ieși iei din oraș, să nu i mai lase a să întoarce înapoi. Și așa duminică pă seara, după ce iei au eșit din oraș și au intrat în caic ca să plece, s-au strîns toată comanda în polc și cînd au văzut că voesc a să întoarce înapoi în oraș înarmați, atunci nu i-au mai îngăduit și văzînd că iei nu numai că nu dau supunere dar încă au și aruncat o pușcă, atunci îndată ocolindu-i în perigavorul unde intrase, au început a comanda întăi focurile în sus, iar al doilea văzînd că tot să împotrivesc, au început a comanda focurile asupra-le și s-au urmat lupta și izbînda ce s-au deslușit mai sus.

Din toate acestea, Prea înălțate Doamne, să poate judeca și de către înalta înțelepciune a înălțimei Voastre, că purtarea comandirului la această împrejurare dintr-inceput au fost foarte înțeleaptă și bine chibzuită și de aceia rezultatul au fost foarte fericit.

La această luptă s-au aflat și îndeplinitorul datoriilor de ocîrmuitor, povățuind un no. de treizeci de dorobanți (peste alți patruzeci ce-i regularisese spre siguranția pazei orașului) precum și un osăbit no. de o sută cinci lăcuiitori de sate, ce să arată anume în osăbita foaie, cu topoare, coase, ciomegi și cîțiva dintr-înșii și cu puști i cuțite, cari aceștia împreună cu dorobanții fiind întocmiți de pază pă la eșirile din port, spre a nu putea năvăli turburătorii pînă vr-o parte de loc și să să întoarcă în oraș cu armele în mână. S-au luptat și ei cu îndestulă bărbăție, prinzînd și cîțiva din turburători. Dintr-acești lăcuiitori săteni numai

unul și anume Vasile Vilcu din sat Vărsătura s-au rănit, Prea Înălțate Doamne, cu cartice în pulpa piciorului drept, rana însă fiind ușoară, după chiar cererea sa s-au luat să se caute la casă și cu doctoria ce i s-au dat de aici.

La care această luptă nu puțină rîvnă și bărbăție au arătat și însuși pitaru Rusescu, sameșul județului în îndeplinirea datoriilor de ocărnuitor, precum și sârdar Pană Tândărică polițaiul orașului.

Pe lângă acestea, avem cinste a mai arăta Înălțimei Voastre și aceasta: că dintre morții asupra luptei cu turburători sînt și aceștia: adică Ioan Nenștava supus austriacesc, cum și un Teodosie Papagheorghiu, zis supus grecesc, carii or fiind și ei scriși ca turburători sau înhăitați cu dînșii în ceasul plecării, aflîndu-să amestecați cu turburătorii s-au omorît și pentru cari protestuiesc acum Vițe-consulu austriacesc și grecesc prin notele îndreptate Ocărnuirei supt Nr. 510 și 422, cerînd, cel dintîiu asigurarea persoanei sale, Vițe-consulu asilu Consulatului, a sudîților săi i a acerei lor și lăsînd supt responsabilitatea Oblăduirei romînești toate consecvențele pricinuite din această urmare. Iar cel de al doilea cerînd a să recomanda la Înalta Măriei Voastre milostiviri, la cele ce veți bine chibzui spre mîngăierea numeroasei sale familii de șapte suflete ce au lăsat și a căroră hrană și-o avea de la dînsul, spre a să face cele ce Înalta Mării Voastre milostivire va găsi de cuviință.

Acestea fiind, prea Înălțate Doamne, amănuntele ce am descoperit, nu lipsim a le supune plecat cunoștiinții Înălțimei Voastre.

1841 iulie 21
nr. 2181
oraș Brăila

Polcoveicul Odobescu
Ioan Manu

7.

A Mr. Daschkoff

Breaza

le 30 juillet 1841
nr. 23

Mr. le Consul Général

A la suite des événements de Braila dont vous connaissez déjà l'issue, le Directeur du Département de l'Intérieur auquel j'avais ordonné de se rendre immédiatement sur les lieux à l'effet de procéder de suite à l'interrogatoire des perturbateurs arrêtés, a recueilli des données qui ne laissent aucun doute sur l'étendue de leurs relations tant dans le pays qu'en Bulgarie, mais qui ne sauraient être saisies que par des investigations inséparables d'un certain degré de publicité qui paraît pour le moins inopportunément vu la disposition des esprits en Bulgarie et l'état d'irritation où se trouvent les Autorités Turques. Je me suis donc borné à faire redoubler de surveillance, et quant aux individus arrêtés, et pour annoncer au plus tôt à la Porte que l'affaire est de tout point terminée et lui épargner par là tout soin à cet égard, j'ai ordonné immédiatement leur détention aux Salines.

(A. Ghika)

8.

[31 iulie—1 august]
1841

Au Grand Vizir

Monseigneur,

En réponse à la lettre de Votre Excellence s'est plu à m'honorer, à la suite du rapport que j'ai eu l'honneur de lui faire adresser par mon Capou Kehaya sur l'issue de la criminelle tentative que la ville de Braila a été le théâtre, je m'empresse de lui transmettre l'expression de ma reconnaissance pour les sentiments de bienveillance qu'elle renferme, sentiments que je m'efforcerai de mériter de plus en plus. Je m'empresse en même temps de porter à votre connaissance, Monseigneur que, dans l'enquête et l'interrogatoire que l'on a fait subir aux coupables qui se sont trouvés sous la main de la justice, aucune révélation n'a pu nous mettre

sur les traces des instigateurs — leur déposition se résumant à l'absurde intention d'aller se joindre à des masses que sur des bruits faux ou malveillants, ils croyaient réunis sur la rive opposée et que dans les enquêtes qui ont eu lieu dans tous les villages et bourgs habités par des Bulgares, — dont j'ai visité moi même les plus importants, j'ai pu me convaincre que cet esprit infernal ne s'était point adressé parmi (eux) aux masses mais uniquement à des individus isolés, et par conséquent cette malheureuse affaire n'est qu'un produit de l'esprit subversif, qui depuis plus d'un demi-siècle a successivement agité diverses contrées de l'Europe, et malheureusement importé chez nous par quelques étrangers turbulents, dont la Valachie a déjà eu deux fois l'occasion de réprimer les tentatives, de même qu'en Moldavie à plusieurs reprises. Les coupables dont on a pu se saisir ont sur le champ reçu la punition qu'ils avaient encourue d'après les lois du pays, transférés dans les puits des Salines on s'efforcera d'obtenir d'eux de plus amples révélations, soit pour remonter à la source, soit pour descendre jusqu'aux dernières ramifications. Toutefois la Sublime Porte peut s'en reposer sur les sentiments de reconnaissance et de fidélité dont sont pénétrés la masse des habitants de cette province. La force armée du pays, et le Prince, qui, aidé d'une longue expérience dans des conditions difficiles, ne cessera jamais de redoubler de surveillance et de zèle pour l'accomplissement de la tâche honorable qui lui a été confiée, et qui n'aura jamais rien de plus à cœur que de donner à la Sublime Porte des preuves de sa fidélité et de sa reconnaissance.

(A. Ghika)

9.

*Expédié le 19 août 1841 pour être inséré dans la „Gazette d'Augsbourg“
en réponse à l'article de Smyrne dont ils est fait mention.*

L'article par lequel le Journal de Smyrne rend compte des événements de Braila dans sa feuille du 14 août renferme des inexactitudes qu'ils est essentiel de rectifier. En laissant de côté l'assertion que le Gouvernement Valaque n'a pas pu empêcher cette réunion de se former, qui n'est qu'un absurde reproche qu'on pourrait bien adresser à tous les gouvernements de ne pas prévenir tous les crimes que les lois punissent — et ce qui était d'autant plus difficile en cette occasion que cette réunion ne s'est point formée en Valachie, la plupart des insurgés étant arrivé de Galatz, et la ville de Braila, de nouvelle fondation fourmillant de nouveaux venus qui n'y ont point de domicile fixe, et dont on ne saurait par conséquent obtenir toutes les garanties désirables, il est de toute justice de déclarer qu'il est de toute fausseté que l'autorité locale ait feint de se prêter aux projets des insurgés; elle n'a pas eu d'autre pourparler avec eux que la sommation officielle qui leur a été faite de poser les armes et de se dissoudre; que ce n'est point par infériorité de nombre que le détachement militaire a levé le blocus qu'on avait fait de la maison dans laquelle les insurgés s'étaient barricadés, ce qui n'a eu lieu que par égard aux instances des Agents Consulaires étrangers qui avaient pris sur eux de persuader aux insurgés de renoncer à leur criminelle tentative, afin de prévenir les dommages particuliers qu'aurait pu occasionner un combat livré dans l'intérieur de la ville. Enfin que le fait d'un Kirlatz qu'on aurait fait semblant de mettre à leur disposition est inconciliable avec la connaissance qu'avaient les insurgés de l'ordre formel qui avait été donné de désarmer et d'éloigner les embarcations dont ils auraient pu se saisir. Tels sont dans leur exactitude les faits qui ont été dénaturés par l'article susmentionné.

10.

Bucarest

le 20 sept. 1841

Nr. 30

A Mr. Daschkoff

Mr. le Consul Général,

Quelque pénible qu'ait été pour moi le contenu de la dépêche Ministérielle relative aux événements de Braila, dont vous avez bien voulu me donner communication, l'opinion du Ministère sera toujours pour moi sacrée. Condamné par une autorité toute puissante, il

ne me reste qu'à me résigner. Mais les employés civils et militaires qui m'ont assisté de leurs efforts pour étouffer la révolte à main armée, étant devenus l'objet de graves incriminations il est de mon devoir de chercher à rectifier ce qu'il a pu y avoir d'inexact dans les rapports qui ont été adressés au Ministère Impérial, relativement à eux. C'est ce qui fera l'objet de l'exposé que je prends la liberté de soumettre à votre sagesse, vous en ferez, M. le Consul Général, l'usage que vous jugerez convenable. Veuillez bien n'y voir que le désir que j'ai de rendre justice à chacun selon la part plus ou moins active qu'il a prise au maintien de l'ordre, et agréez etc. etc.

(A. Ghika)

11.

à Mr. le Chargé d'affaires Tilow

Bucarest

le 22 sept. 1841

Nr. 31

Mr. le Chargé d'affaires

Mr. Daschkoff aura sans doute entretenu Votre Excellence de la Communication qu'il a dû me faire au nom du Ministère relativement aux événements de Braila, par laquelle le Gouvernement Valaque est blâmé de n'avoir pas su prévenir le mouvement, comme le Gouvernement Moldave. Votre Excellence doit être également informée par Mr. Aristarque que je n'ai jamais prétendu me faire un mérite de l'issue de ces événements et que je lui ai même ordonné de n'accepter aucun indice matériel de la satisfaction de la Sublime Porte qui me fût personnel. J'étais bien loin cependant de m'attendre à l'improbation dont mon Gouvernement a été l'objet, mais il m'a été facile de me résigner à une volonté aussi puissante pour ce qui pourrait m'être personnel; il n'en est pas de même pour ce qui concerne les employés qui m'ont si efficacement secondé. Il m'est pénible, il m'est douloureux de voir que le même soldat qui a si honorablement résisté à tous les moyens de séduction et d'intimidation et qui a si bien répondu à la voix du devoir, y est taxé de manque de coeur et de courage. C'est en conséquence de ces dernières raisons et pour rectifier les fausses données sur lesquelles le Ministère Impérial a pu baser son opinion, que j'ai cru devoir adresser à Mr. Daschkoff l'exposé dont j'ai l'honneur de vous transmettre ci-joint copie, en vous priant, Mr. le Chargé d'affaires de vouloir bien prêter votre assistance à Mr. Aristarque dans les tentatives qu'il pourrait se trouver dans le cas de faire à Constantinople pour rectifier de son côté auprès de la Porte l'impression qu'auraient pu produire en elle des données de même nature ce que j'ai d'autant plus lieu d'appréhender que, quelques récompenses honorifiques que j'avais demandées à la Porte en faveur de ceux qui se sont le plus particulièrement distingués, éprouvent un retard sur lequel il n'est pas de mon honneur de laisser plus longtemps dans l'incertitude ceux que j'avais autorisé à les attendre.

(A. Ghika)

12.

Bucarest

le 28 sept. 1841

Nr. 32

A Monsieur de Timoni

Monsieur l'Agent,

Il a pu venir à votre connaissance que je me suis vu dans la nécessité de rectifier de fausses notions, et même de réfuter des accusations contre les autorités locales, relativement aux événements qui se sont passés dans la ville de Braila pendant la première quinzaine de juillet. Comme il m'importe essentiellement que le Gouvernement Impérial et Royal Apostoli-

que soit exactement éclairé, j'ai l'honneur de vous transmettre l'écrit ci-joint, pour en faire l'usage que vous jugerez convenable, afin de prémunir Votre Gouvernement contre les notions qui auraient pu lui parvenir d'ailleurs que par vos rapports.

Recevez de nouveau, Monsieur l'Agent, les assurances de ma considération très distinguée.

(A. Ghika)

13.

[*Tacirul căpitanului Milisav Tatici*]

De unde iești?

De la Belgrad din țara sirbească.

Din ce religie iești?

Pravoslavnică.

Cum te cheamă?

Praporțicu Milislav Tatici.

De câți ani iești?

De douăzeci și șapte ani.

De când ai venit în Țara Românească?

Doi ani.

Ce au fost îndeletnicirea D-tră până acum?

Întîiu lingă domnu Miloș am șezut vreo trei patru luni, apoi trăgîndu-mă am șezut în București fără nici o treabă.

De când ai venit în Brăila?

Este acum nouă luni.

Care era îndeletnicirea D-tale aici?

Nimica, de cît însfîrșit găsisem să mă însor.

De când ai pus de gînd a face acest complot?
Cu a cui povață? Pentru ce sfîrșit? Și ce
aveai de gînd să faci? Cu cine ai vorbit
întîi despre aceasta?

De vre-o douăsprezece zile, povățuit de Vasile, care m'a băgat într-o pivniță a lui Zeleș neguțitoru din Brăila, unde am găsit cam treizeci inși, din cari țin (minte) pe Dumitru Arnăut, pe Statincu și pe Iovan și pe ceilalți îi cunosc dar nu-mi țin numele; toți sînt de aici, din Brăila, băcani, grădinari; aceștia toți lucrau la fiștecuri și la gloanțe, adunați de Vasile,

care-i și cunoștea tot începutu acestui lucru și cum el iera în înțelegere cu bulgarii din Galați, și îi arăta că erau opt sute: cinci în Galați, trei sute în Ploiești, la Bîrlad trei sute, la Poiana¹ Cu aceștia hotărîsărăm să trecem pe apă pînă la granița sirbească la Niș spre a însoți pe frații noștri de acolo ce sînt supt prada și robia turcului și să-i scăpăm de supt această caznă războindu-ne cu turcii. De aceia ne hotărîsărăm a pleca cu corabia lui Baldoride, care singur ne-a dat-o cînd ne-am închis în casa mea și am fost supt cărăule; dar mai înainte vorba noastră cu Vasile au fost că după ce vom însuma oamenii din Brăila, peste care ieram eu căpitan, cu dînsul împreună, am să închiriem o corabie cum vom putea cu banii ce zicea că are destui și pe care bani i-au fost strînsu de la neguțătorii din Brăila, sau să trecem cum vom putea dincoace ca să căutăm cum om putea să răzbim în hotaru sirbescu. Cu două săptămîni mai înainte, m-a trimis pă mine la Galați, ca să mă încredințez de suma de opt sute oameni, care zicea iel că avea de acolo, unde după vorba ce am avut cu grădinaru sirbu de acolo pe care îl cunosc, dar nu știu cum îl cheamă, atîta numai știu pă unu dintr-inși ce a venit aici a căuta, numele l-am auzit de la Vasile, pentru că i-a zis: „D-ta iești fratele lui Para Sin Petru Pocertici”? M-am încredințat că încă n'avea strînsu nici un om și că după ce vorbise cu aceștia și hotărîse a-i strînge au simțit poliția de acolo și n-au mai putut face nimic. La Galați am tras la un comisar, cinovnic de la carantină, bătrîn, anume Ilie, prieten al lui Vasile, care și acela iește tot bulgar și către care mă îndreptase Vasile. Cu el n-am vorbit nimic despre acelea. Dar poate să fi știut mai înainte el ceva, căci cu Vasile

¹) Cifrele evident greșite în original.

era întotdeauna în înclinări și prieteșug; de aci am fost în tirgu, am întrebat într-o prăvălie și am căutat niște săbii și întrebând de prețul lor, după ce mi-au răspuns neguțătoru că cere trei icosari pă una, n-am luat nici una; tot acolo am întrebat și pentru iarbă de pușcă și spuindu-mi că are, n-am luat, dar din Galați, prietenii lui Vasile au trimis un butoi cu iarbă. A doua zi după întoarcerea din Galați, căci eu aflând că poliția au simțit de mineși cercetează, am plecat îndat de acolo — butoiu cu iarbă s-au trimis acoperit cu zmochine și s-au adus în primirea lui Vasile; prafu de pușcă l-au adus Vasile în pivniță și l-am făcut fiștecuri. După ce m-am întors din Galați și am văzut că toate cîte Vasile îmi spusese iera numai fleacuri, hotărâsem să mă las și să desfac toată această adunare, dar fiind că aflase poliția din Brăila și știam că oricum tot o să mă prinză și sînt izbit, am hotărît mai bine să-mi strîng oameni și fără a se face aici nici o supărare să caut a trece dincolo și cum o da Dumnezeu, ori să scap, ori să mă prindă. Vasile a trimis de aici și la Ploiești pe un Ion Sfețovici după cum mi-au spus singur; iar acesta a fost cu o zi înaintea mergerei mele la Galați — apoi de s-au întors omu ăsta sau nu, și ce răspuns au avut nu știu. Tot Vasile mi-a spus că a trimis și la Galați pe un Niculaie Ivanovici, care ce răspuns va fi adus nu știu, dar ce răspuns mai așteptam cînd cu ochii mei am văzut că nu iera nici o gătire în Galați? Acest Nicolae Ivanovici iel este din Brăila dar s-au întors la Galați împreună cu grădinaru fratele lui Petre plăcintaru și este și acum tot acolo; eu vineri văzînd că a aflat poliția și a venit și comisarul ca să mă vază, după ce m-au întrebat de sînt singur și de ieste slobodu să intre înăuntru și eu i-am răspuns că nu e slobod, îndată ce s-a dus el, fără (asta) mersese mai-nainte în pivniță și găsise oamenii și toate lucrurile după cum gîndise, toți oamenii cîți se afla acolo în pivniță, care era de la treizeci și cinci pînă la patruzeci, am venit îndat la mine acasă, fiindu casa peste drum de această pivniță și ne-am închis cu toții în curte la mine; ei toți au venit cu armele fiindcă le aveau gata în pivniță. Totdeodată cu toți am scris proclamația care s-au lipit la Cazinu și care este alcătuită de Vasile, dar scrisă de altu, dar nu-i știu numele. După aceia îndat au venit caraulele ostășești și ne-au ocolit casa. Aceasta s-a întîmplat vineri cam pînă (la) șease (ceasuri) nemțești seara. A doua zi, sîmbătă, ne-am aflat toți ocoliți de caraule în case pînă supt seară, iar la șease (ceasuri) nemțești. Atunci s-a ridicat caraulele, căci Vasile fiind afară au ridicat steag la Hanu lui Petre Boiangiu; s-au mai ridicat și alte baniere în mah(alaua) armenească la alți b(ulgari) pe care nu știu cum îi cheamă, dar îi cunosc. Și după ce s-au rădicat steagu la Vasile am trecut și eu cu toți oamenii la Hanu lui Petre Boiangiu și s-au strîns și alți mulți, încît ne-am făcut toți în număr de două sute optzeci. Și așa duminică, iar pe seară, pe la șase, am ieșit înarmați și cu steaguri pe uliță, și am venit la schelă ca să intrăm în corabia lui Baldoride ce arăt mai sus, dar corabia nefiind gata, căci ne-a înșelat neguțătoru, am vrut să trecem în alt caic sîrbesc ce era la schele; atunci, ocolindu-ne roata de soldați, ne-am pomenit cu focuri asupra-ne. Au ținut lupta între noi și soldați un ceas și jumătate, dîndu-se focuri și despre o parte și despre alta, întîiu un rănit la noi, un grecu, fratele unui căpitan de corabie elinescu și care să scrisese la mine; tot atunci au căzut și (alți) trei, după acesta au mai căzut și alții, morți și răniți, cîți nu-i pociu zice, unii s-au prins, alții au dat pînă apă de s-au înecat, alții au trecut la corăbiile grecești și viind chiar greci cu caici de i-au luat și am mai rămas ieu cu vreo patruzeci, luni de dimineață, căci o mare parte din noi s-au luat noaptea de căpitanii corăbiilor grecești dimpreună și pă Vasile, la care se afla casa de bani a noastră și toate corispondențele. A doua zi lovituri de focuri între noi nu s-au mai făcut. Dar strigîndu-ni-se a lepăda armele, fiindcă ieram neregulați, nu puteam să ne înțelegem ca să le dăm și am cerut să vie consolii și neguțătorii ca să le dăm D-lor și vorbindu-ne cu blîndețe și pe înțeles ca să le dăm armele au început a le da cei mai mulți și înșfîrșit le-am dat și eu, după ce le-au dat toți, căci eu fiind și căpetenie de oameni neregulați, nu puteam da armele mai înainte pînă ce n-au dat toți, căci într-alt chip mă împușca ceilalți. Duminică cînd ne-am dus la corăbii erau mulți din neguțătorii orașului între care și Fatuta alătura cu mine, cu care atît iel cît și alți din neguțătorii au intrat cu noi în corăbii și au ieșit și cînd au început focurile ceilalți s-au tras, iar Fatuta spăimîntîndu-se au dat fuga la o corabie și au venit grecii cu caici și l-au luat.

Aceste toate sînt adevărate arătările mele, care a scris pă marea merturisire a mea de Dumnealui Aga Iancu Manu și eo adevăresăscu cu iscăletura mea.

1841, 17 iulie

[ss) *Milislava Tadić.*

Ieu cunosc bine cînd îmi spunea Vasile că iel iera în înțelegere și cu bulgarii de la Niș și avea și cu dinșii corespundenții, încă și cu vaporu din urmă ce au venit joi, astăzi săptămîna, au venit om întrădins de acolo, cu care au vorbit iel și s-au întors înapoi acela.

dar ce va fi vorbit cu dînsu nu ştiu, căci nu mi-au spus nimic. Cît ne-am aflat închis şi ocoliţi, au venit la noi consolii de aici, adică cel grecesc şi Neamţul. Eri D. Pedemonti şi logofăt Costake Suţu, şi din neguţători şase; ne-au cerut ca să nu rămînem, şi să ne dea paşaporturi, şi fiindcă noi ceream la cîte zece odată şi să trecem Dunărea, n-au priimit, zicînd că numai de la unu pînă la doi; noi n-am primit. Dumnealor consolii şi neguţătorii au zis de ne s-au luat caraualele cînd au aflat că nu vrem să facem nici un rău oraşului. După ce ni s-au ridicat caraualele şi am rămas slobozi, au venit consulu rusesc de la Galaţi şi cel englezesc şi ne-au întrebat ce vrem să facem şi unde vom merge — şi după ce i-am spus gîndu nostru şi li-am arătat că n-avem să facem nici un rău într-această ţară, ne-au sfătuit să nu facem nimica şi ne-au urat călătorie bună şi izbîndă.

„Aceste toate sînt adevărate aretările mele carele s-au scrisa de pu marea marturisirea mea de Dumnealui Iancu Manu şi eo adevăresc cu iscălitura mea“.

1841, iulie 17.

(ss.) *Milislav Tadic*.

14.

Tacrir. Anul 1841 — luna iulie 16

Intrebări

Răspunsuri

Cum te chiamă? Ce poreclă ai?

Vasile sin Toader. De ani 40

De cîţi ani eşti? De unde eşti?

De la Şumlea. Ghimigiu la corăbii.

Şi cu ce te ocupi?

De cîtă vreme te afli aci?

De trei ani.

Intr-aceşti trei ani la cine ai slujit?

Cel dintăi stăpîn al meu a fost chir Apostol, slujindu-i doi ani la caicu, şi de la d-sa am eşit băgîndu-mă la Tudorache Alepu, slujindu-i pînă acum.

Cine te-a pus la cale să te scrii?

Căpitan mi-au zis ca să mă scriu şi ieu, spuîndu-mi că ar fi avînd şi mulţi bani adunaţi, încă şi cu multe iscălituri ale multor neguţători de aici, dar numele lor nu-l cunosc.
(semnătura şi autentificarea în greceşte).

Cum te chiamă? Ce poreclă ai? De cîţi ani ieşti? De unde ieşti?
Şi cu ce te hrăneşti?

Stamincu Stancovici. De ani 27.
Cîrmaciul la şăici. Din ţara sîrbească, oraş Kruşevăţ.

De cîtă vreme te afli aici?

De patru ani.

La ce stăpîn ai slujit?

Un an şi jumătate am fost la maister Andoni grecul, jumătate de an am umblat cu şaica a motoragiului de la Giurgiu şi un an am fost la şaica lui Toma Moscojan de la Galaţi.

De cine ai fost povăţuit să te scrii?

Tot dintre tovarăşii noştri mi-au zis că de voesc să mă scriu şi ieu, fiindcă n-avem nici o supărare din partea stăpînirii de aici... i-au fost de căpitan Vasile.

Calabalicul căpitanului sub a cui îngrijire era dat când ați pornit din oraș afară?

Cum te cheamă? Ce poreclă ai?
De unde ești? Și cu ce te hrănești?

Calabalicul căpitanului sub a cui îngrijire au fost?

Cum te cheamă?

De câți ani iești?

De unde iești? Și cu ce te hrănești?

Cîtă vreme te afli aici?

Cîtă vreme de cînd te-ai cunoscut cu d-l căpitan?

Bine, pe vremea care v-ați dus nu era puse străji împrejurul casei căpitanului?

Cum te cheamă? Ce poreclă ai?

De câți ani ești? De unde ești? Ce meserie ai?

De cîtă vreme ești venit aici?

S-au pus în carete cu pesmeți atît calabalic d-lui cît și al altora; și cu coborîrea noastră la vale, vrînd ca să intrăm în șaica lui Baldoridi unde intrînd vre-o cîtiva dintr-ai noștri și văzîndu-o stricată, lipsindu-i cele trebuincioase lucruri am eșit dintr-însa; totdeodată au venit la noi un om fără a-l cunoaște cine este și ne-au zis cum că șaicele, doă pentru noi, ar fi gata în carantină.

Ducerea noastră seara la Tănase Joriful au fost cu căpitan.

(semnătura și autentificarea în grecește).

Ilie Teodor de la Slămnele. Supus rusc. Sînt de aproape de doi ani de cînd mă aflu pe aici și acum m-am scris și ieu după îndemnarea ce mi-au fost făcut D. căpitan ca să ne ducem la țara noastră în Servii.

Supt a cui îngrijire nu știu, decît că, cînd am intrat noi în corabie au băgat și calabalic; și cu începerea bătăii, ieșind și noi din șaică afară fiind stricată, poate atunci au fost răpus.

(semnătura și autentificarea în grecește).

Petre Vasile.

De ani 32.

Ghimigiu la șaici și la corăbii.
De la Vidin.

Trei ani de zile.

Cu trei săptămîni de zile de cînd mă cunoaște, însă numai bună dimineța și întrebare de sănătate, nu mai mult; iar vineri seara la 11, întîlnindu-mă cu căpitanul pînă drum în uliță, mi-au zis că dacă îl iubesc, pentru lege, să mă duc împreună cu dînsu, cu carele împreună iera și alți trei-patru inși, unde m-am și dus luîndu-mi armele mai întăiu de acasă.

Nu era nici o strajă, pusă; streaja s-au pus poate să fi fost ceasul patru turcești din noapte încă după ce au plecat d. polițai carele veniseră dimpreună și cu alți neguțatori ca să ne întrebe, căci sînt aceștia care aud din lume, că s-ar fi speriat lumea

Petru Vasilievu
Procuror Grig. Tănăsescu.

Dumitru sin Ivan Sirb. De ani 32.

De la Karnabat. Meseria cafegiu. (scos după cercetarea făcută de Precinstita Mare D(vornicie) dinlăuntru.

De 12 ani.

Însurat ești, sau slobod?

Cine te-au îndemnat de te-ai înscris la
căpitanul sîrbesc?

Ce altă știință mai ai în pricina lucrărilor
acestui complot?

Ce altă știință mai ai?

Ce alt mai știi?

Alt ce mai știi?

Ba însurat.

Într-o seară, aflîndu-mă la cafeneaua care-mă afluam cu Petko Zaraful, Stoica gimblarul, Constandin fratele lui Stoienciuc gimblaru și Vasile căpitanul nostru spre petrecere, fiind caraghiozlicuri de jocuri într-aceea seară, iar iei pe lîngă altele vorbe ce vorbeau între dînsii, au începută a mă îndemna și pă mine zicîndu-mi ca să mă duc cu ceilalți pentru la Sărbia, făgăduindu-ne că toți cîți vor merge din cei ce au familie făgăduiau că toată cheltuiala le vor purta iei; așa dar îndemnîndu-ne m-am scris și eu luînd împreună și pe Triful sin Dobre sîrbul, care într-aceea seară se afla și iel la mine la cafenea, dîndu-mi ajutor.

Mai arăt că cu o săptămînă mai înainte de aceasta m-am fost dus la magazia lui Stavache de jos de schelă, dinpreună cu Petre Zaraful și unde au luat șaizeci și trei oca plumb și puindu-i într-o căruță am plecat cu dînsul la deal, aducîndu-l la cîrciuma lui Zelea Dumitriu, puindu-l în pivniță, iar pe Peiciuc Zaraful l-au lăsat acolo dinpreună cu Canciu, cumnatul lui Zelea Dumitriu, cu...

Mai arăt că în privința lui Zelei Dumitriu ce o are dată cu chirie unui Panait sîrbul, apucîndu-să să facă gloanțe și ieșind fum din pivniță, dar nu așa bine, iar într-o zi trimițînd Zelea stăpînul pivniței pă băiatul lui anume Ștefan, ca să ia ghiață, au văzut tipardile de gloanțe făcute; care băiat întrebînd ce sînt acestea, i-am spus toată pricina. Și îndată ducîndu-să acasă au spus lui tată-său Zelăi, carele îndată venind au început a să certa cu cîrciumarul, zicîndu-i că ce sînt acestea și-l încredință că, cu hotărîre să știe cîrciumarul că-l dă de nevoe, făcîndu-l cunoscut stăpînirei, ca să-i facă și surghiun de aici; iar cîrciumarul îi răspundea că ce-i pasă, dacă odată împlinește chirie, orice vrea face.

Arăt că într-o seară, poate să fi fost ceasul unul turcescu din noapte, m-am fost dus cu căpitanul Vasile la d. Milanovici, unde eu am rămas afară; iar d. căpitan au intrat în casă; ce vor fi vorbit însă nu știu.

Marția trecută (sau miercuri) (nu ți-u bine-minte) pe la ceasul șease (sau șapte) din zi, m-am dus la prăvălia lui Peiciul zaraful, unde am găsit pe Iordan Pescariul și pă ofițerul sîrb, pe carele ofițer l-am auzit zicîndu-le lor că unde le sînt gloanțele și iarba de pușcă. Căci pînă cînd o să

aștepte, iar iei zicea mult pînă a doa zi negreșit să gătească toate; apoi în urmă ziceau iarăși iei între dîșii ca să să ducă să să împrumute la zaraful ovrei și să ia vreo cincisprezece mii lei ca să isprăvească această treabă ce au începută.

(Semnătura și autentificarea în grecește).

Procuror Grig. Tănăsescu

Triful sin Dobre, sîrbul, covaciul, întrebîndu-se după arătarea însemnatului mai sus, Dumitru sin Ioan, de are știință, au răspuns că iel nu știe nimic decît îndemnîndu-l și pă dînsul Dumitru cafegiul s-au dus de s-au scsis.

(semnătura în grecește).

Mihail sin Vlciul, meserie dulgher, de aici în scris)

(cîteva cuvinte ilizibile și semnătura în grecește).

Petru Ioan din Cladova, în vîrstă ca de ani 20, de trei luni de zile se află aici, cu răvaș din București; s-au scris înainte cu o săptămînă de zile, înșelîndu-să că o să meargă pînă București și să rămîie acolo.

(semnătura în grecește)

Stanciul sin Radul, de aici zic și Tonea, scris duminică după facerea aghiasmei. (Semnătura în grecește).

Costache Dimitriu, de ani 20, venit aici de noă luni, s-au scris după îndemnarea celorlalți, zicîndu-i că o să dea pînă Focșani ca să ia și de acolo tovarăși de ai lor, fiind pregătiți. (Semnătura în grecește).

(scos) Costache Gheorghiu, supus roses, de ani 16, arată că ducîndu-să jos la schelă cu Barbo Hristu și cu Eftimie sin Radu, vătășel de la caicul d. Pitar Ilie Vrăbiescu, deși fiind ca să îngrijească de caicul, i-au luat din greșală între cei scriși pînă... trei, care s-au și slobozit, iar iel au rămas.

(scos) Miha sin Simicola, însurat aici și loat de paznici seara, fără a fi amestecat între cei scriși (s-au dovedit că iera scris de mîna Miloslav căpitan).

Sfetcu sin Trifu, din Rusciuc, venit aici de un an de zile. Slugă la Istrate abagiu, plătind chirie cîte 10 lei pe lună, l-au scris pe dînsul dinpreună cu alți și anume: Tăicul Vasile și Ilie, dintre care numai trei erau cu arme date lor de Vasile căpitanul, iar pe Ilie îl aveau fără arme. (Semnătura în grecește).

Proc. Grig. Tănăsescu.

Iordan sin Nicolae, de 25 ani. Meseria: calfă la bogăsărie de aici din Brăila. Arată că el n-au fost scris, ci duminică s-ar fi coborît la vale împreună cu ceilalți și asupra focurilor intrînd în perigavorul ca să să ascunză împreună cu alți cinci tovarăși, au rămas acolo pînă astăzi la 19 din următoru și după cercetarea făcută li s-au dat drumul.

(Semnătura în grecește)

Taciruri luate de la cei ce sînt dovediți de răzvrătire
1841 — 16 iulie

(scos) Ion sin Vasile, de aici, în vîrstă de ani 22. Gvardian de căpitănia de port; este însurat. Arată că aflîndu-să jos, spre pază pă lîngă caice, spăimîntîndu-să de focurile ce să vedea, coborînd, vrînd a fugi de acolo, l-au prinsă din greșală, iar el zice că nu ar fi fost scris (la cercetarea făcută s-au dovedit că duminică s-au fost scris) — (de la 19 ale următoare și iel, dîndu-i și armele).

(Semnătura în grecește).

Dumitrache sin Ivan din sat Românești, județul Cimpulungului, croitor venit la sf... trecut (semnătura în grecește).

Petre Lupul din Cerneți, venit de un an și jumătate. Slugă pe la croitori și acum în urmă să afla slujind la Iordanu circiumarul, de care să și îndemnase, zicînd că o să scrie și frate-său fiindu pentru lege; în spinarea lui au fost calabalicul ofițerului. (Semnătura în grecește).

(scos) Bărbierul Nicolae de aici, în vîrstă ca de ani 50, arată că avînd prieteni pe un bărbier armean, carele să scrisese și la plecarea lui i-au fost dat în mină-i niște brice și niște... ca să-i le păstreze, însă cu carele împreună ducîndu-să și iei la vale ca să le petreacă și să-i dea și lucrurile ce i le avusese în casă, deodată s-au pomenit cu focurile; carele ameiîndu-să au fost alergat spre perigavoru din carantină de unde s-au socotit între cei scriși. Iarăși zice că nu au fost. (S-au scos după cercetarea făcută).

Ia sin Petru, de aici, în vîrstă ca de ani 40, dragoman de bucate arată că el șazăînd în hanu Boiângiului, unde se mutase căpitanu sîrbescu, duminică seara coborîndu-se și el la vale cu lumina cealaltă ca să se uite și să petreacă pă... din prietenii săi, îndată ce au văzut slobozirea focurilor au fugit la vale și întîlnîndu-l străjuitorii orașului din acea seară, pe drept cafeneoa Radi din piață, l-au rădicat închizîndu-l la poliție supt nume de scris. (La cercetarea făcută de Marea Vornicie s-a dovedit scris). (Semnătura în grecește).

Stoian Alexe, în vîrstă ca de ani patruzeci, brăgaru, de aici din oraș, arată că din pricina scumpetei, deznădăjduîndu-să de hrana vieții sale, s-au dus și el dimpreună cu ceilalți. (Semnătura în grecește).

Sfetcu sin Marinovici din țara turcească și de patru ani să află aici, burlac, s-au dus după îndemnarea feciorului lui Zelea, carele văzîndu-l și pe dînsul înarmat că să duce și el pentru lege precum și Ganciul băcan, ce are băcănie în drept lui Bacaloglu. Însă pe fecioru lui Zelea îl vedea dîndu-i și ajutor, scoțînd grămezi și altele de la căpitanu sîrbesc, carele au și plecat împreună cu dîșii, iar pe urmă s-au făcut nevăzut, pînă a nu se coborî jos, iar pe Danciul de fel nu l-au văzut, fără numai îndemnarea lui. (Semnătura în grecește).

Costin sin Dumitru, ca de ani 20, de aici și scris după îndemnarea altora. (Semnătura în grecește).

Gheorghe sin Sandulache, din Galați, ca de ani 18 și de 3 ani venit aici. (umbla cu caicul pe apă). Semnătura în grecește).

Tănase sin Ioan, din Focșani, de ani 16, slugă pă la stăpîni. (Semnătura în grecește).

Vilcul Petrov, de ani 20, de aici și slugă pe la cărămidărie, arată asemenea. (Semnătura în grecește).

(Procuror Grig. Tănăsescu).

Taciruri luate de procuror...

Anul 1841, luna iulie 18.

Întrebare

Răspuns

Cum te chiamă? Ce poreclă ai?
De cîți ani ești? De unde ești?
De cîtă vreme de cînd te afli aici?

Dimitrie Milovanovici. De ani 25.
Cu caicul căpitanului de la Belgrad.
Acum 2 ani de cînd mă aflu, însă am mai fost într-un rînd aici, mai șezînd poate ca la 2 ani.

Cine a fost gazda dumatăle acum, de cînd te afli aici?

Întîi am fost la caicul lui Apostol Petrovici grecu, de aici și pe urmă am trecut la Zica Tolmecciu.

Cîtă vreme de cînd ați început strîngerea oamenilor?

Este o lună de zile de cînd știu.

Cine anume sînt cele mai mari căpetenii, care vă îndeamnă să mergeți; Și care dintr-înșii sînt acei ce plăteau lefurile?

În ce zi v-ați adunat la casa căpitanului, și cu cîți erați strînși, și pã ce vreme v-ați adunat?

Cînd au venit d. comisar, de la poliție ca să întrebe pã d. căpitan cevaș, d-ta unde erai? Și ce au vorbit?

Cam cîtă sumă de oameni au fost de aici ca să meargã?

Din altã parte mai așteptați?

Cum te cheamã? Ce poreclã ai? De cîți ani ești? De unde ești? Și cu ce te hrănești? Și cîtã vreme te aflã aici?

Ce știință ai în pricina aceasta cu strîngerea oamenilor?

Pã ce vreme te-ai dus și în ce zi?

De mai înainte tu nu știai această vorbã?

Cum te cheamã? Ce poreclã ai? De cîți ani ești? De unde ești? Cu ce te hrănești? Ce știință ai în pricina aceasta?

Eu nu știu pe nimenea. Pentru cã nici bani am luat, ca să pot cunoaște carele este ajutorul și indemnãtorul aceștia lucrãri.

Vineri la 11 ale urmãtoarei ne-am adunat, poate sã fie fost ceasul zece turcește din zi; ne-am adunat, numãrul oamenilor era ca la vre-o 30.

Eu nu eram acasã, lipseam în tîrg, darã, dupã ce s-au întors nu mi-au spusãrã nimic.

Eu nu pot sã știu.

Nu pot sã știu; nu știu adevãrul.

Dimitri Milovanovici
(semnãtura în grecește)

Procuror Grig. Tănãșescu

Lazãr sin Petre sirbul, de ani 18, meseria lui grãdinar și de 2 luni încoace s-au fost aflat dorobanț la poliție neavînd așa treabã multã. De la Tîrnova venit aici de 2 ani de zile.

N-am nici un fel de știință, încît pã mine mã povățuise d. polițaiul, ca sã mã duc sã mã scriu și eu la dînșii, arãtîndu-le cum cã am nevastã și pãrinți și voiesc a merge împreunã cu dînșii, ca scriindu-mã, atuncea sã pot afla mai bine orice mișcare a lor, și sã mã duc sã-i dau de știre d. polițaiului.

Astãzi vineri sãptãmîna, taman pã orele 8, aceasta pã cînd dvs. mã cercetați, ceasul poate sã fi fost patru turcești din zi, și n-au voit sã mã primeascã, zicînd cã sunt eu om de la poliție și poate sã mã duc pe urmã sã le spun urmãrile lor. Și așa m-au oprit acoloa, atît pã mine și pã un turc care se afla la Zeleș, Corlatiu morar, precum și un neamț, și duminicã cînd era sã plecãm m-au scris și pã mine.

Sã auzise de doã sãptãmîni înainte vorbind oameni, însă nu știu minte care anume. (Semnãtura în grecește)

Ion sin Dumitru, sirb de 30 ani, meșteșug cãrãmidariu, din Zimnicea, și venit aici de 3 ani de zile. N-am nici un fel de știință decît auzindu-i pe toți cã se duc la Beligrad, am hotãrît sã mã duc și ieu cu dînșii; carele luîndu-mi patru pîini într-o traistã, am plecat dimpreunã cu dînșii, fãrã a avea arme sau alt cevaș. (Semnãtura în grecește).

Cum te cheamă? Ce poreclă ai? De câți ani ești? Cu ce te hrănești? Cine te-a îndemnat pe tine ca să te înscrii?

Ce plată v-au făgăduit să vă dea?

Cum te cheamă? Ce poreclă ai? De câți ani ești? De unde ești și cu ce te hrănești? Și de câtă vreme ai venit?

Cine te-au îndemnat să te scrii?

Cum te cheamă? Ce poreclă ai? De câți ani ești? Și cu ce te hrănești?

Cine te-au îndemnat de te-ai scris?

Ce leafă vă făgăduise ca să vă dea?

Așa dar, ce te-au silit să te duci când părinții tăi sînt aici?

Dima sin Petre, ciobotar, de ani 20 de aici, din Brăila.

Nimine alt de cît căpitan Vasile singur, zicîndu-mi ca să mă înscriu la dîșii, pentru că s-au scris și alți ai noștri.

Nici s-au pomenit pentru aceasta (Semnătura în grecește).

Anastase sin Enache, de ani 26, meșteșug-cărămidar — și la șchela cărămidei; de la Iamboli, ținutul Țărei Turcești și venit aici de 8 ani de zile, însurat.

Nimenea nu m-au îndemnat, nici m-am scris, decît pe lîngă celaltă lume dusă jos la vale ca să se uite, din păcatele mele m-am fost dus și eu, carele îndată ce am văzut focurile am vrut ca să fug, și apucîndu-mă unii alții, m-au bătut pînă m-au slujit și legîndu-mă m-au dusă la căzarmie, ținîndu-mă pînă a doa zi. Iar eu nu știu nimic din cîte mă întrebați (Semnătura în grecește)

Gheorghe sin Stoianovici, de ani 30, meseria căruțaș, de aici, din oraș.

Nimenea, decît noi singuri ne-am îndemnat unul pe altul.

Nici un fel de leafă nu ne-au făgăduit să ne dea.

Apoi ne-au înșelat cu cuvînt că o să ne dea, însă m-am fost scris la dîșii, tocmai cînd era să plece.

(Semnătura în grecește)
Procuror Grig. Tănăsescu

1841 — iulie 19

Cum te cheamă? Ce poreclă ai? De câți ani ești? Din ce locuință? Cu ce te hrănești? De câtă vreme ești venit aici și la cine ai tras în gazdă?

Cine te-a îndemnat ca să te duci să te scrii?

Grigorie sin Vasile, de ani 30, de la Gurteni, ținutul Ru... meserie: bărbier.

De un an de cînd am venit am fost trăit la prăvălie la Lambriori Grecu mesimbriceanu, iarăși bărbier, unde am și rămas ca să lucrez.

Singur m-am dus ca să mă scriu, dar nu m-au primit..., zicîndu-mi că n-are ce face cu mine dacă n-am arme; iar dacă voi eu să mă duc ca să văz pe oameni altă vorbă; eu găsindu un pistol vechiu l-am pus la brîu și m-am dus dimpreună..., însă nu mă primea
(Semnătura în grecește).

S-au trecut și Dan Dumitrul ciobotar, ca de ani 20, de aici, fiind bolnav și rănit la spital spre căutare, scoțîndu-să din tacirul cum că este iscălit de preot și cu punerea degetului din parte-i

Procuror: Grig. Tănăsescu

Tacirurile luate de Procurorie de la cei făcuți cunoscuți prin tacirurile lor, date de vinovații răzurători.

1841 — iulie 21.

Întrebare

Cum te cheamă? Ce poreclă ai? De câți ani ești? Ce meserie ai? De unde ești?

De câtă vreme ești aici în Brăila?

Drept aici în Brăila ai venit sau în altă parte?

Câtă vreme ai șazut la Focșani? La cine ai tras la Focșani?

Cum îl cheamă și cu ce se hrănește?

Aici când ai venit la cine ai tras? Cîrciuma (la) care erai anume a cui este? O ținea cu chirie pe seama lui? Câtă vreme este când de a început să să facă gloanțele la cîrciumă? Câți oameni era?

Care anume?

Acest Petre Delascovo unde șade? Și înșurat este?

Zeletu Dumitriu știa de acel om?

El ce au zis?

Plumbul în ce zi l-au adus?

Bine, când l-au adus, n-ai întrebat ce să facă cu dînsul?

Cine l-au adus?

Cine este acest Iane?

Răspuns

Panait Ioanu, de ani 28, cîrciumar, de la Edirnoi.

De 4 ani.

La Focșani și de la Focșani am venit aici.

Ca un an de zile am șazut acolo și apoi am venit aici. La fratele meu pe care-l am acolo.

Dimitrie Soici, cu băcănie.

La Zeletu, fiindcă-mi este cumnat. A lui Zeletu este. O ținea cu chirie pe seama mea. Joi, la 10 ale următorii au început să facă gloanțele.

Cum să întimpla: uneori 4 și alteori 20, însă numai unul turna gloanțele, iar ceilalți le curătea.

Cel care turna îl chema Iane, iar cei curățitori Petre Delascovo¹ cismarul, și Vasiliu, care era și el pe supt.

Șade pe lingă prăvăliile lui Petre Boiangiu peste drum.

Nu știa decît vineri, cu zioa după joi pe după prînzul m-am dus de i-am spus facerea gloanților și adunarea oamenilor.

M-au întrebat întâiu și pe urmă au plecat cu mine la cîrciumă, unde îndată ce l-au văzut pe d-lui au început să se împraștieze luîndu-și gloanțele și tavaoa.

Miercuri seara l-au adus.

Ba, i-am întrebat și mi-au zis: lasă să șază că am treabă.

Iane l-au adus.

Aicea în Brăila într-o vreme ședea unde era prăvălia de scînduri, acolo făcea bucate, iar după stricarea prăvăliilor l-am văzut intrînd într-o prăvălie de lingă Ceaușoglu, la o locuință unde șade un talian. Se zicea că este de la Sîstov. Nu știu de era înșurat.

¹ de la Haskovo (?)

De multă vreme se află venit?

Acum unde este?

Pă ce vreme începuseră ei vorba gloanților
ca să le facă?

Ca cîtă sumă de plumb au aduseră?
Și pă ce vreme l-au aduseră?

În ce era pus?
Și cu ce l-au adus?

Zeletu, cumnatu-tău, zici că n-a știut
de fel, pînă cîndu te-ai dus singur de i-ai
dat de știre?

Nu știu de cîtă vreme.

N-am știință, că el să scrisese. Tot în săp-
tămîna care s-au aflată, tot într-aceia
au adus și plumbul.

Nu pociu ca să știu cu cîtă sumă au fost,
decît aducerea lui au fost la un ceas de
noapte turcește.

Într-un sac era înfășurat și l-au dus la
supțioară, ducîndu-l în pivniță; încă eu
l-am lovit cu piciorul vrînd ca să văzu
ce este iar acel care-l adusese mi-au zis
ca să-l las acolo.

N-au știut cîtuși de puțin.

(Semnătura și autentificarea în grecește)

Procuror: Grig. Tănăsescu

*Tacir de arătările lui Kir Petre Zaraful de la Iamboli sălășluitor aici, în Brăila
de 12 ani*

1841, iulie 21

Întrebare

Ce știință aveți în pricina complotului
făcut de apostazi în acest oraș?

Plumbul cumpărat pentru gloanțe de cine
este luat și de cine s-au plătit?

De nu dv. aveți cunoștință cu ofițeru sir-
bescu Petcu?

Se aduna la prăvălie la d-ta de multe ori?

Vre-o vorbă cu dînsul n-ai avut pentru
pricina aceia?

În săptămîna care s-au aflat faptele acestea
au venit la prăvălie la d-ta ca să-ți vor-
bească cevaș? (sau nu).

Pă marți, pă miercuri, pă la șase ceasuri
turcești de zi (sau șapte) n-au venit la
prăvălie ca să vorbiți cevaș?

Cu Iordan Pescaru de unde vă cunoașteți?

Cu dînsul pentru această pricină n-ai vorbit
niciodată?

Răspuns

N-am nici un fel de știință, decît că două
luni și trei mai înainte auzeam vorbind pînă
cafenele pă unii și pă alții că jos s-ar fi
bătut bulgarii cu turcii.

Nu cunosc nimic dintr-aceasta de care mă
întrebați.

Fiindcă ședeam într-o curte cu dînsu
trebuia ca să mă cunosc.

Se întîmpla uneori de venea să tîrguiască
cîte ceva și în băcănie, sau să schimbe
un zvanțu, doi.

Nici o vorbă n-am avut.

În lipsa mea poate a venit. Dar să vorbească
cu mine nu.

N-au venit de fel.

Este compatriot.

Pentru această istorie n-am vorbit.

N-ai vorbit cu d-lui pentru vreo strângere de bani de la nișcai zarafi în pricina întâmpinării cheltuielilor întrebuintate pentru săvârșirea acestei pricini?

Ai îndemnat pă cineva ca să scrie la ofițeru sîrbescu?

Nici odată n-am vorbit, nici nu știu nimica.

Eu vă spuseseam dv. că chiar de început nu știu nimica.
(Semnătura în grecește)

Tacrir dat de dlui chir Stoiari Petrovici, sălăsluiește aici în Brăila
iulie 21

Ce știință aveți dv. în pricina complotului făcut de apostosiia întâmplată?

Dvs. pă cineva ați îndemnat ca să meargă să se scrie?

N-ați făgăduit dvs. ca să țineți cheltuiala caselor a familiilor ale căror bărbați vor fi scriși?

Nu cunosc nimica în pricina aceasta; încă într-acele zile m-am fost dus la consulul meu K.K. de i-am cerut povață ce să facu, că ași fi aflat atunci că o să vie și turcii aici ca să ne calce. Iar d-lui îmi zicea ca să-mi caut de treabă să nu mă amestec în nici un fel de buclucuri și că se sileau d-lor ca să potolească aceasta...

Eu n-am îndemnat pe nimeni.

N-am făgăduit nimănui, nici n-am îndemnat pă nimeni.
(Semnătura în grecește).

(Urmează cinci rînduri în grecește, semnate Z. Constantiniiu)

Tacrir de arătarea lui Constandin Petru brutarul, de aici, din Brăila la întrebările făcute de Procurorie

1841 iulie 21

Ce știință aveți în pricina complotului făcut de apostoși aflați aici la Brăila?

Pă ofițeru sîrb de unde-l cunoașteți?

Pă cine dintr-acest oraș ați îndemnat să scrie, făgăduindu-le să le hrăniți și familiile?

Nu am nici un fel de știință: încă eu am fost trimis de frate-meu Stoianciul ca să întrebe pe consulul K.K., fiindcă sîntem supuși ai lui ce să facem, și ni-au dat răspuns ca să ne odihnim, că toate să vor îndrepta.

N-am nici un fel de cunoștință cu el, măcar bună dimineața nu știu să-i fiu dat.

Nimic nu știu din cîte Dvs. mă întrebați.
(Semnătura în grecește).

Tacrir dat de Zelet Dimitriu de la Carnabat și venit aici în Brăila de la venirea armii împreună cu opt sute de familii sîrbe

1841 iulie 21

Ce știință aveți în pricina complotului întâmplat aici în Brăila de apostoși aflați?

Într-acea zi, vineri, la unsprezece, cînd s-au întâmplat de s-au aflat această pricină, ieu lipsisem toată ziua la vie și seara întorcîndu-mă acasă, poate să fi fost ceasul trecut de un ceas din noapte, m-am văzut chemat de dl. polițai, ca să mă duc la

Pentru gloanțele ce s-au făcut în cârciuma
dta ce știință ai?

Ce altă știință mai aveți?

N-au venit nimenea să vă spue pentru
facerea gloanțelor?

acești apostafi, ca să-i văz și să-i povățuesc
ca să-și lese armele iar și să iasă afară.
La care ducându-mă și spuindu-le, mi-au
ziseră că ei nici o pagubă nu aduc orașului
și nici armele nu le dau, zicându-ne că iei
să duc la țara lor; toate acestea m-am dus
de le-am arătat d-lui polițaiului, precum
și a doua zi de dimineață iarăși ducându-mă
de le-am zis pentru lepădarea armelor,
iarăși asemenea mi-au răspunsă.

N-am nici o știință pentru că această
cârciumă este dată cu chirie la alții și
mă duc numai cînd să apropie sorocul de-mi
primesc chiria.

Alt nu știu nimic dintr-aceasta ce vă arăt

N-au venit nimenea. Unul dumnezeu poate
ști că n-au venit nimenea la mine.
(Semnătura în grecește)

*Tacir de întrebare făcută lui Iordache Hagi-Costandin, de la Iamboli, ținut turcesc și
aicea aflat de 11 ani*

1841, iulie 21

Ce știință aveți dv. în pricina complotului
aflat de răzvrățitori aflați în acest oraș?

Cu ofițeru sîrbesc de unde aveți cunoștință?

Nimic nu avem nici o știință în pricina
aceasta.

Mai de mult n-am avut nici o cunoștință
cu dumnealui decît acum de vreo cincispre-
zece zile sau șaisprezece, nu știu minte
bine. Ieram să mă duc la Galați, cu barca,
și acolo în barcă am fost găsit și pă
dumnealui.

16.

*Lista de numele sătenilor ce s-au aflat în lupta turburărilor ce s-au ivise în oraș Brăila
și s-au desființat, nimicnicindu-li-să tot complotul*

18. Sat Vădeni

1. Tănase
2. Ion Ungureanu
3. Ion ginerele lui Stoica Mocan
4. Neagu Blăjeanu
5. Petre Mocan
6. Nenciu Coman
7. Ștefan Marin
8. Culea Cîrstea
9. Neagu Potîrnică
10. Gheorghe Mutul
11. Ion nepot al lui Ceauș Dinu
12. Stoica Mocan
13. Gheorghe Potîrnică
14. Marin Sochianu

15. Dobre Bolbocea
16. Savu Popa
17. Condrea Toacă
18. Ion Craiu

13. Sat Cazaci

1. Mihalache Cîrdea
2. Mihail Cîrdea
3. Negoită Voilă
4. Ioniță Chirăcu
5. Enache Cîrdea
6. Andreiu Brînzău
7. Stoica Vocea
8. Petrea Sîrbu

9. Stoica Cepoia
10. Drăghinu Stroici
11. Andrei Sirbanu
12. Mihail Aldea
13. Logofăt Nicolîța

14. Niță Carațică ot Petroiu
15. Nică Jurat ot tam
16. Neagu ot Cazaci
17. Ion Dulgher ot Mola
18. Dinu Mocan ot Iarbă Dulce.

10. *Satul Nazăr*

1. Ion Doru
2. Neagu Logofăt
3. Stan Gură Largă
4. Radu Gură Largă
5. Niță Stan Roșu
6. Tudor Dan Roșu
7. Simion Manăilă
8. Grigore Costea
9. Petre Vlad
10. Paraschiva Voicu

11. *Sat Chișcani*

1. Ene Dumitru Morar
2. Ioan Dinu
3. Dragomir Carațicu
4. Frangu Trandafir
5. Alexandru Stanciu
6. Dumitru Oprea
7. Ion Vladu
8. Radu Costea
9. Radu Sfrâniță
10. Tudor Jipa
11. Dumitru Radu
12. Petcu Pușcă Lungă
13. Stoica Duță
14. Barbu Mocan
15. Vasile Lefter
16. Culea Cantor
17. Stoica Ilie
18. Constantin Giurea
19. Ivanu Stelea
20. Nanu Vasilache

18. *Raportari*

1. Vasile Vlaicu ot Vărsătura (rănit picioru)
2. Ion Frîngu ot Valea Căneni
3. Sandu Purcel ot Osman
4. Alexandru ot Gheorghieni
5. Constandin Voichilă ot Scorțari
6. Pănică ot Domnița
7. Tudor ot Ianca
8. Ilie ot Piscu Negru
9. Ilie cotului țache ot Cotenii
10. Oprea sin Oprea ot Silistrari
11. Neacșa Purcăriță ot Morotești
12. Vasile Mocan ot Nazăr
13. Vasile ot Chișcani

5. *Cordonăși
Satul Scorțari*

1. Trandafir
2. Ion Făt
3. Alexandru Spânache
4. Stoica Nuele
5. Nicola Aramă

6. *Satul Silistrari*

1. Ionel Celariu
2. Enciu Mocan
3. Lazăr Stratov
4. Lazăru Topor
5. Paraschivu Bordeanu
6. Stan Giurge

1. *Sat Vărsătura*

1. Dinu Iarbă Dulce.

13. *Sat Domnița*

1. Ion Turnaru
2. Ioniță Cucoreanu
3. Niță Sandone
4. Dumitru Radu Ietnea
5. Mihoș Ivan Nenea
6. Savin Fasole
7. Ioniță Ion Soltanu
8. Vlad Topor
9. Ilie Gheorghe Ungureanu
10. Ioniță Grigore Burta
11. Radu Grigore Bașturea
12. Sandu Dumitrașcu Boldur
13. Gheorghe Pliciu

Adunare

- 18... Sat Vădeni
- 13... Sat Cazaci
- 10... Sat Nazăru
- 20... Sat Chișcani
- 18... Sat Raportari -- sate
- 5... Sat Scorțari
- 6... Silistrari
- 1... Vărsătura
- 14... Sat Domnița
- 105 peste tot una sută cinci

Corăbii Sufilete de apostafi *Lista de rebeli, ce să află în corăbiile din port, luni dimineața, la 14 iulie 1841*

- 1 Brigantino Telemaco supt panderă ioniciască, ocărmită de schiperul Mitre Raditit supus englizeșc, are într-însă... însă anume Hristea Cafegiu, iar celalt nu să știe numele.
- 2 Brik Penelopa supt panderă ioniciască ocărmită de schiperul Gheorghe Tardaria ce-i zice și Hagi, are într-însă... însă anume Paleologo, Petre și Todor Grădinar, iar ceilalți nu se știe.
- 3 Brik Panaghia Merteriotisa supt panderă elinească ocărmită de schiperul Nicola Miporioti are într-însă... însă anume Iane, fostul slugă la Nicolito Armelino și un Simion, iar ceilalți nu să știe cum să chieamă.
- 4 Goeleta Evanghelista cu panderă elinească ocărmită de schiperul Ioan Anagnoste
- 7 Cortico, are într-însă... însă anume dintr-aceștia nu să știe nici unul cum să chieamă.
- 5 Brigantino Sfintul Ioan Teologu, supt panderă elinească, ocărmită de schiperul Iană
- 6 Frangu, are într-însă... însă anume Vasăle, care să nunea căpitan apostafilor, ceilalți nici pă unul nu să știe cum să chieamă.
- 25 peste tot douăzeci și cinci, pe carii noi cei mai jos iscăliți, i-am văzut cu ochii noștri și mărturisim.

1841 iulie 18

(ss) Dr. I. Braila: D. Isvoreanu sârdar
 Căpitanul Portului Brăila: Ștefan Nicolescu
 Comisarul Ecsportafii: I. Iliad
 Comisarul Importafii: P. Stoenescu
 Supt căpitan dă port Gheorghe Lupicos
 Supt căpitan dă port Ioniță Arseniki
 Tănase Palamos Varlanos...

Liste pentru cei sloboziți după cercetarea făcută la 19 iulie 1841

- Dumitru sin Ivan Sîrbul, cafegiu din Brăila, însurat.
- Dumitru Iordan Dulgherul, asemenea.
- Mihai sin Vilciul, asemenea.
- Costache Gheorghe Grecul, băiatul, fără a fi.
- Mihul sin Niculache din Brăila, însurat
- Ioan sin Vasile, cvardian, însurat
- Niculache Bărbierul, asemenea.
- Diciul Stoiciul Sîrbul, de ani...
- Toti sin Tănase, cigherul, însurat.
- Costea sin Penciu Marangozul, asemenea.
- Neagul sin Dimul grădinarul sîrbul.
- Neagul Mose Grădinarul.
- Vasile Diamandidi, băiatul.
- Ienache covaciul sîrbul, însurat de ani.
- Dumitru sin Gospodin, asemenea.
- Tănase sin Niculache căruțașul asemenea
- Iordache sin Niculache slugă la B...
- Gheorghe Bălaș grecul.
- Tache cismarul.
- Ion sin Petre, din Rîmniceni, jud. Slam Rîmnic.
- Pericle Mintul grecul, băiatul.
- 21 adică douăzeci și unul.

- Dumitru Milovanovici, căpitanul de caice din Belgrad.
 - Ion sin Dumitru Strobul de la Zimnice.
 - Dima sin Petre ciobotarul din Brăila.
 - Năstase sin Ienache de la Iamboli (are nevastă).
 - Gheorghe sin Stoianovici căruțașul din Brăila.
 - Grigore sin Vasile din Horșteni ținutul Rus.
 - Dan Dumitrul
- 8 adică opt bolnavi

Lista de cei morți

- Mihalache Boghici
 - Mihaița
 - Teodor Brutar
 - Niculache
 - Tohan cismarul Neamțul
- 5 adică cinci

НОВЫЕ ДАННЫЕ И ДОКУМЕНТЫ О РЕВОЛЮЦИОННОМ ДВИЖЕНИИ В БРЭИЛЕ 1841 г.

(Резюме)

В своем труде «Революционное движение в Брэиле в период 1841—1843 гг.», вышедшем в свет в 1958 г., автор указывает, что участники банды капитана Татича, арестованные в результате стычки в порту 13 июля 1841 г., подверглись поверхностному следствию в Брэиле, где у них взяли письменные показания. Следствие производилось начальником полиции Янку Ману и полковником Одобеску, посланными господарем с этой целью в дунайский порт. Ни донесения вышеупомянутых, ни показания участников восстания не были учтены на суде как доказательства, в виду того что суд вообще не состоялся. Пользуясь прерогативами Органического Регламента, господарь Александр Гика осудил их без суда к каторжным работам на соляные копи в Телеге. Все показания участников восстания как и донесения судебных седователей хранились в личном архиве господаря и лишь теперь были найдены.

Отмечается, что показания капитана Татича, донесения следователей, как и все другие документы, вышедшие в свет подтверждают предположения автора как и сведения, полученные из других источников, предоставляя в наше распоряжение новые данные. Наиболее важным является показание капитана Татича, который указывает, что участники восстания собирались вначале добраться до Ниша и подтверждает встречу, которую он имел с логотетам Костаке Суцу.

В донесениях Н. Ману, начальника полиции Ману и Одобеску подробно описывается организация повстанцев и обстоятельства, при которых имело место столкновение в порту, представляя собой наиболее важные местные документы для ознакомления с этим движением.

INFORMATIONS ET DOCUMENTS INÉDITS SUR LE MOUVEMENT RÉVOLUTIONNAIRE DE BRAÏLA DE 1841

(Résumé)

L'auteur a montré dans son ouvrage sur „Les mouvements révolutionnaires de Braïla de 1841—1843“, paru en 1958, que les partisans du capitaine Tatitch, arrêtés à la suite de la lutte, qui a eu lieu le 13 Juillet 1841 dans le port, ont été soumis à des enquêtes sommaires à Braïla, où on leur a pris des déclarations écrites. L'enquête a été faite par l'aga (préfet de police) Iancu Manu et par le Colonel Odobescu envoyés dans ce but par le Prince régnant dans le port danubien. Ni les rapports de ces derniers, ni les déclarations des partisans n'ont figuré comme preuves dans le procès, étant donné que ce procès n'a jamais eu lieu. Le Prince Alexandre Ghica usant des prérogatives que lui conférait la Réglement Organique les a condamnés, sans les juger, aux travaux forcés et les a envoyés au bagne de Télégă. Toutes les déclarations des partisans, ainsi que les rapports des enquêteurs sont restés dans les archives personnelles du Prince Régnant et n'ont été découverts que récemment.

L'auteur montre aussi que, tant les déclarations du capitaine Tatitch que les rapports des enquêteurs aussi bien que les autres documents publiés, confirment l'hypothèse émise par l'auteur et authentifient certaines dates provenant d'autres sources, en même temps qu'elles apportent des informations nouvelles.

Les déclarations du capitaine Tatitch montrant que l'intention initiale des partisans était de se rendre à Niș, ainsi que celles qui confirment l'entrevue qu'il a eue avec le logothète Costache Soutzou sont de la plus haute importance.

Les rapports du capitaine N. Manu, de l'aga Manu et d'Odobescu décrivent en détail l'organisation de ces bandes de partisans et les circonstances dans lesquelles ont eu lieu les luttes du port, et constituent les plus importants documents d'ordre intérieur pour la connaissance de ces mouvements.